

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce
Pavlína Rouhová

Historický fond starých a vzácných tisků
Krajské vědecké knihovny v Liberci

Historical collection of rare books in the Liberec
Research Library

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Liberci, dne 31. července 2017

.....

Pavλίna Rouhová

Klíčová slova (česky)

krajské knihovny, historické knihovní fondy, vzácné knihovní fondy, struktura knihovních fondů, ochrana knihovních fondů, zpracování knihovních fondů, zpřístupňování knihovních fondů, digitalizace knihovních fondů, Liberec

Klíčová slova (anglicky)

regional libraries, historical book collections, rare library collections, library collection structure, preservation of library collections, processing of library collections, accessibility of library collections, digitization of library collections, Liberec

Abstract

The bachelor thesis informs in detail about the Historical collection of the Regional research library in Liberec. Close attention is paid to the process of its establishment, development and current state in the context of the history of this institution and the Liberec region.

First of all, the structure of the Historical collection is specified according to the type of a document. Then, the number of volumes, their thematic and time definition, physical condition and the date of edition are judged. Special attention is also given to the concrete books demonstrating unique characteristics.

With regard to the current state of the collection, the standard of its processing, the conditions of preservation and protection of the collection, the ways and possibilities of access to the volumes, as well as the course of the digitalization of the collection are examined.

The bachelor thesis presents the historical picture of the large library collection and its importance and utility in these days. Finally, the paper presents important findings, the author's own evaluation and possible future development of the collection.

Abstrakt

Bakalářská práce podrobně seznamuje s Historickým fondem Krajské vědecké knihovny v Liberci. Pozornost je věnována procesu jeho vzniku, jeho vývoji i aktuálnímu stavu a to v kontextu historie samotné instituce a regionu Liberecka.

Podrobně je specifikována struktura fondu. Ten je popisován dle druhu dokumentu a dále posuzován počtem, tematickým i časovým vymezením, fyzickým stavem a též vydáním jednotlivých svazků. Speciální pozornost je pak věnována konkrétním dílům vykazujícím unikátní charakteristiky.

V rámci aktuálního stavu fondu je prozkoumána úroveň jeho zpracování, podmínky uchovávání a ochrany fondu, způsoby a možnosti jeho zpřístupňování a zejména průběh digitalizace fondu.

Práce předkládá obraz historického fondu v prostředí velké knihovny, jeho význam a využití v současné době. Závěrem uvádí souhrn poznatků, předkládá vlastní hodnocení a nastiňuje možný budoucí vývoj fondu.

Obsah

Úvod.....	7
2. Stručné dějiny Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci.....	9
3. Popis Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci.....	17
3.1. Rukopisy.....	20
3.2. Prvotisky.....	24
3.3. Staré tisky.....	28
3.4. Tištěné dokumenty 19. století.....	32
3.5. Vzácné tisky 20. – 21. století.....	34
3.6 Periodika.....	36
3.7. Mapy.....	38
3.8. Dobové fotografie.....	40
3.9. Dobové archiválie.....	43
4. Zpracování Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci.....	45
5. Stav Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci.....	49
6. Uchovávání Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci.....	51
7. Zpřístupňování Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci.....	55
8. Digitalizace Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci.....	58
9. Závěr.....	62
10. Seznam použité literatury.....	64
11. Seznam grafů.....	68
12. Seznam tabulek.....	68
13. Seznam obrázků.....	68
14. Seznam příloh.....	68

Seznam zkratek

AACR2	Anglo-American Cataloguing Rules
ARL	Advanced Rapid Library
AV ČR	Akademie věd České republiky
ČR	Česká republika
EOD	eBooks on Demand
ICT	Information and Communication Technologies
IROP	Integrovaný operační program Evropské unie pro regionální rozvoj
KALIKO	Katalog libereckých knihoven online
KVKLI	Krajská vědecká knihovna v Liberci
LIS	Liberecká informační společnost
MARC21	MAchine-Readable Cataloging
MK ČR	Ministerstvo kultury České republiky
NAD	Národní archivní dědictví
NK ČR	Národní knihovna České republiky
OCR	Optical Character Recognition
OPAC	Online Public Access Catalog
RDA	Resource Description and Access
SdP	Sudetendeutsche Partei
TUL	Technická univerzita v Liberci
UNIMARC	UNiversal MAchine Readable Cataloguing
VISK	Veřejné informační služby knihoven

Úvod

Název mé bakalářské práce je „Historický fond Krajské vědecké knihovny v Liberci“. Toto téma pro svou práci jsem si vybrala proto, že je mi velmi blízké, pracovně i osobně. Pracovně, protože spadá do oblasti mého profesního působení v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, která zahrnuje i úzkou spolupráci obou těchto institucí. Osobně, protože coby dlouholetého čtenáře mě samozřejmě zajímá, co se děje uvnitř Krajské vědecké knihovny v Liberci. V neposlední řadě jsem toto téma volila i proto, že se úzce dotýká historie mého rodného města, potažmo regionu.

Má práce není věnovaná dějinám knihoven v Liberci. Ani nepopisuje Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci, její fondy či služby, neboť to není cílem této práce. Tím je shrnutí poznatků o Historickém fondu knihovny. Záměrně jsem se proto vyhýbala popisování informací a událostí nijak nesouvisejících s Historickým fondem knihovny. Výjimkou je v druhé kapitole zmíněná nejstarší dochovaná liberecké knihovna, kterou zde mám uvedenou pouze pro lepší pochopení historie knihoven v Liberci.

Do své práce jsem se rozhodla zařadit i část fondu Germanik z Českých zemí. Konkrétně jeho Historický fond. Sbírka Germanik z Českých zemí je v knihovně chápána jako uzavřený fond a není tudíž běžně řazena mezi ostatní dokumenty knihovny. Podle mne je ale její nejstarší část natolik unikátní, že by měla být zmíněna v mé práci.

Dějiny Historického fondu knihovny jsou úzce spjaty s dějinami převážně libereckých knihoven. Ve druhé kapitole jsem se snažila stručně popsat tuto historii. Při nedostatku původních pramenů jsem ovšem byla nucena čerpat z omezených zdrojů, které ještě mnohdy odkazovaly k jednomu a tomu samému zdroji. Vzhledem k tomu, že doklady o původu fondu shořely v roce 1954, bylo těžké zmapovat, odkud jednotlivé dokumenty pocházejí. Jediným vodítkem tak zůstaly různé popisky, razítka či marginálie uvnitř dokumentů.

Ve třetí kapitole se věnuji obecnému popisu fondu, shrnuji zjištěné poznatky o počtu, druzích i tematickém a národnostním členění dokumentů. Je úvodem k podkapitolám věnovaným jednotlivým typům dokumentů rozdělených do devíti kapitol.

Samotný popis fondu byl poměrně náročnou záležitostí. Ačkoliv historický fond knihovny není nijak obsáhlý, v porovnání s jinými velkými knihovnami, nebyl ještě doposud úplně popsán. O počítačovém zpracování ani nemluvě.

V kapitolách Rukopisy a Prvotisky jsem se rozhodla podrobně popsat celý fond, neboť to zde z hlediska počtu titulů bylo možné. V ostatních kapitolách, věnovaných obsáhlejšími sbírkám, jsem se snažila vyzdvihnout nejdůležitější, nejunikátnější či nejzajímavější dokumenty s důrazem na ty původem regionální. Kritérium výběru, dle kterého jsem dané dokumenty vybírala, jsem si určila sama nebo jsem se řídila doporučením pana Kříčka. V kapitolách Rukopisy, Prvotisky a Staré tisky jsem ještě pro přehlednost uvedla porovnání tisků z hlediska roku, místa, jazyka vydání a tematického zaměření dokumentu. Řazení dokumentů v jednotlivých kapitolách bylo uzpůsobeno chronologicky, tj. od nejstarších dokumentů po ty nejnovější, u periodik pak dle roku prvního vydání.

V kapitole Stavu fondu jsem se věnovala celkové fyzické charakterizaci fondu, tak jak ji jen laik jako já dokáže popsat. V dalších čtyřech kapitolách jsem pak popsala knihovnické procesy související se správou Historického fondu knihovny.

Když jsem původně navrhla osnovu své práce, neznala jsem ještě podrobně strukturu Historického fondu knihovny. Po seznámení s fondem jsem se rozhodla upravit osnovu a přidat další dvě samostatné kapitoly, Periodika a Mapy.

Použité zdroje jsou citovány dle normy ISO 690, ve stylu Harvard. Odkazy na citace v textu jsou uváděny v hranatých závorkách. Tabulky a grafy jsou vytvořeny autorkou. Příloha pak byla poskytnuta Krajskou vědeckou knihovnou v Liberci.

Mé poděkování náleží především panu Václavu Kříčkovi, bez jehož nezištné pomoci a důkladné znalosti historického fondu knihovny by nebylo možné tuto práci napsat.

2. Stručné dějiny Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

V dějinách Liberce¹ se vyvíjelo nezávisle na sobě a dalo by se říct i vedle sebe, zprvu německé později i české knihovnictví. „Marně bychom ovšem pátrali po nějaké knihovně ve středověkém Liberci. Nebyl tu ani klášter, ani jiná instituce, která v těchto dobách shromažďovala knihy. Jen v některých místech dnešního okresu máme svědectví o existenci farních knihoven“ [Carva, Tomsa, 1985, s. 6].

Německé knihovny

První knihovnou v Liberci byla kostelní, později farní knihovna při kostelu Nalezení sv. Kříže, kterou založil roku 1759 děkan páter Anton Ignaz Kopsch (1694-1775). Při svém založení knihovna čítala 1 163 svazků převážně náboženské literatury, psané latinsky a německy [Lug a Ressel, 1939, s. 113]. Ve své nezměněné podobě se knihovna dochovala do dnes.

Avšak teprve v 19. století se začaly v Liberci objevovat další knihovny. První pokus o zřízení soukromé půjčovny knih pochází od Johanna Heinricha Wurscherera z roku 1824, jehož žádost o zřízení knihovny byla zamítnuta. V roce 1846 se však již knihaři Augustu Klöbelovi podařilo získat povolení na zřízení veřejné půjčovny. Byla ve Frýdlantské ulici a její fond se skládal převážně z „Ritter-, Räuber- und Gespenstergeschichten“². V roce 1861 pak vznikla další soukromá půjčovna knih Ignaze Hausera ve Vídeňské ulici³ a knihovna čítala 2 650 svazků knih [Lug a Ressel, 1939, s. 113].

Ve druhé polovině 19. století vzniklo v Liberci, z něhož se postupně stalo centrum českých Němců, mnoho německých spolků. Tyto zájmové, kulturní či politické spolky měly také své spolkové knihovny. Roku 1885 byla Libereckým učitelským spolkem (Reichenberger Lehrerverein) otevřena a též provozována asi nejvýznamnější z těchto knihoven. Jednalo se o Německou lidovou knihovnu (Deutsche Volksbibliothek), jejíž fond čítal 8940 svazku [Lug a Ressel, 1939, s. 113]. Žádná z těchto knihoven však nebyla určena nejširší čtenářské veřejnosti.

---

1 dříve německy Reichenberg

2 rytířských, raubířských a strašidelných historií

3 dnes Moskevská

Proto byla zřízena a 7. 1. 1901 otevřena nová knihovna s názvem Stadtbücherei. Původně knihovna sídlila v prostorách liberecké radnice. Roku 1909 však byla z kapacitních důvodů přestěhována do budovy bývalého hostince Reichenberger Hof⁴, kde zůstala až do roku 1945. Peníze na její činnost a vybavení byly získány ze sbírek a darů různých institucí i samotných občanů, například od libereckého průmyslníka a mecenáše Heinricha von Liebiega či od Reichenberger Sparkasse (Liberecká spořitelna). Základem fondu nové knihovny byl fond Německé lidové knihovny. Další knihy poskytly liberecké spolky Verein Reisender Kaufleute (Spolek obchodních cestujících), Deutscher Sprachverein (Spolek pro německou řeč), Verein deutscher Ärzte (Spolek německých lékařů), Deutscher Gebirgsverein (Spolek německých turistů), Deutscher Alpenverein (Spolek německých alpinistů). V roce 1901 měla knihovna ve svém fondu 5 100 svazků knih, 70 časopisů a novin a 192 svazků příruční knihovny, v roce 1937 pak měla knihovna svazků 15 825, dále 84 novin a 82 časopisů a 370 svazků příruční knihovny [Lug a Ressel, 1939, s. 113-114].

V roce 1923 vznikl spolek pro založení knihovny s názvem Verein Bücherei der Deutschen. Mezi jeho členy patřili čelní představitelé sudetoněmeckého politického, kulturního a hospodářského života jako např. velkopřůmyslník Theodor Liebieg či hrabě dr. Franz Clam-Gallas. Samotná Bücherei der Deutschen in der Tschechoslowakischen Republik (Knihovna Němců v Československé republice) byla otevřena 30. 7. 1924 a ředitelem byl zvolen spisovatel Friedrich Jaksch⁵.

Nejprve knihovna sídlila na Novoměstském náměstí⁶, od roku 1935 pak v ulici i U Věže. Knihovní fond byl pořízen z různých darů a pozůstalostí a na jeho rozrůstání měli podíl i sudetoněmečtí nakladatelé a vydavatelé zasíláním jednoho výtisku zdarma. Do fondu knihovny byly zakoupeny soukromé sbírky knih poslanců Ernsta von Plenera s cca 1 000 svazky a profesora Ottokara Webera s cca 6 000 svazky. Později přibýly ještě knihovny univerzitních profesorů dr. Adolfa Hauffena a dr. Rudolfa Wolkana. Obzvláště velkým přínosem byla sbírka posledně jmenovaného, kterou z jeho pozůstalosti zakoupil a knihovně daroval liberecký průmyslník Theodor Liebieg. Sbírka obsahovala 74 svazků především německých drobných tisků pocházejících z 16. – 18. století [Lug a Ressel, 1939, s. 115].

---

4 dnes Naivní divadlo v Moskevské ulici

5 psal pod pseudonymem Friedrich Bodenreuth

6 dnes Sokolovské

V roce 1924 čítal fond knihovny cca 20 000 svazků knih a 340 novin a časopisů⁷ [Lehman, 1931, s. 156-159]. V roce 1928 měla knihovna v katalogu 60 000 titulů a příruční knihovna obsahovala 4 000 svazků⁸. V roce 1937 pak činil fond knihovny cca 130 000 svazků knih a 1 200 novin a časopisů [Lug a Ressel, 1939, s. 115].

Po roce 1938 změnila knihovna svůj název. Nejprve se jmenovala Bücherei der Deutschen, Nationalbibliothek der Deutschen im Sudetengau a později Bücherei des Reichsgaues Sudetenland (Knihovna říšské župy Sudety) [Kříček a Trojanová, 1994, s. 20].

Během druhé světové války knihovna trpěla jak nedostatkem peněz, tak i problémy způsobenými válkou. Také ztratila svůj původní význam coby národní knihovna Němců v Československu, když zavedla cenzuru a přestala přijímat do svých sbírek veškerou německou literaturu bez ohledu na politickou orientaci či původ autora, tak jak to činila do r. 1938. V té době došlo opět k rozšíření fondu, když byly do knihovny převezeny staré tisky ze školních, převážně gymnazijních knihoven, a též místních knihoven z území Sudetské župy. Šlo například o staré tisky knihovních fondů gymnázia v Chomutově či piaristického gymnázia v Doupově obsahující díla z období 17. a 18. století. Jak ostatně dokládají příslušná razítka v knihách a i jiné provenienční poznámky.

Po válce došlo k významným změnám. Soukromé půjčovny a spolkové knihovny byly zrušeny. Zrušena byla také knihovna Obchodní a živnostenské komory, jejíž fond v roce 1938 čítal na 45 000 svazků převážně hospodářské a právnické literatury [Kříček a Trojanová, 1994, s. 20].

České knihovny

Ruku v ruce s německým knihovnictvím se v dějinách Liberce utvářelo a vyvíjelo i knihovnictví české. Nespornou inspirací pro jeho rozvoj bylo České národní obrození a jeho snaha o pozvednutí českého jazyka. Nebylo to ovšem nic jednoduchého, neboť Češi byli až do druhé světové války v Liberci menšinou.

---

7 [Lug a Ressel, 1939, s. 115]

8 uvádí i Lehman, ale bez přesné datace [Lehman, 1931, s. 158]

Začátky českého knihovnictví v Liberci jsou spojeny s náboženským životem Čechů a především s příchodem pátera Josefa Bernáta. Tento obrozenecký kněz přispěl k rozšíření českých kázání a spolu s věřícími založil Kostelní fond pro České služby boží v Liberci. Čeští věřící si pak začali objednávat česká periodika např. Národní listy aj. Posléze též založili spolek s názvem „Česká beseda“, jehož součástí měla být i knihovna [Kříček a Trojanová, 1994, s. 9-10]. „Při naprostém nedostatku českých škol bylo záslužnou činností zakládání spolkových knihoven. Česká beseda byla prvním průbojníkem kulturních snah libereckých Čechů“ [Číla, 1930, s. 58].

Knihovna České besedy byla otevřena 10. 5. 1863 v bytě pátera Bernáta, jenž byl jmenován knihovníkem. Knihovna při svém založení měla cca 140 knih a odebírala 6 periodik. Knihovna, stejně jako spolek, několikrát po dobu své existence měnila místo svého působení. Až nakonec našla svůj domov v nově postaveném Národním domě [Kříček a Trojanová, 1994, s. 9-11].

Druhou nejstarší českou knihovnou v Liberci byla knihovna podpůrného spolku Dobročín, který vznikl v r. 1866. Spolek si kladl za cíl péči o duševní vzdělávání a jeho fond se skládal z knih zábavných, poučných a časopisů [Tomsa, 1926, s. 45]. Dalšími knihovnami pocházejícími z této doby byly knihovny českých spolků Barák, Slovan, Sokol, Národní jednota severočeská, Mírůmil či Spolek vysloužilců.

V krátké době již bylo v Liberci celkem osm českých spolkových knihoven. Fondy těchto knihoven však nebyly nijak řízeny a byly tvořeny převážně z darů. „Výběr knih byl ve všech knihovnách skoro týž, do mnohých se dostaly bezcenné spisy, ba i otravné krváky“ [Číla, 1930, s. 58]. Proto bylo rozhodnuto o sloučení všech spolkových knihoven v jedinou.

Tak došlo roku 1904 ke vzniku Lidové české knihovny. Nová knihovna byla umístěna v domě České besedy a spravovalo ji knihovní kuratorium, jež se skládalo vždy ze dvou⁹ členů každého spolku. Fondy zrušených spolkových knihoven byly sloučeny, vytríděny, nevhodné spisy vyloučeny, srovnány dle autorů, duplikáty vyměněny s jinými knihovnami a byly vytištěny seznamy. Knihovna měla při svém založení ve svém fondu 3 037 knih a odebírala 60 časopisů a novin [Číla, 1930, s. 60].

---

9 L. Číla uvádí dva členy [Číla, 1930, s. 60], V. Kříček a K. Trojanová tři členy [Kříček a Trojanová, 1994, s. 11]

V roce 1919 by schválen knihovní zákon, který nařizoval obcím zřídit obecní knihovny a čítárny a to i pro národnostní menšiny, žijící v dané obci. Knihovna byla přejmenována na Českou knihovnu obecní, kuratorium se změnilo na knihovní radu a knihovna byla přestěhována do budovy policejního ředitelství¹⁰ [Číla, 1930, s. 61].

V roce 1929 se mohla knihovna pochlubit vlastnictvím 6 536 knih. Nákup nových knih byl financován jednotlivými spolky, dary a příspěvkem městské rady [Číla, 1930, s. 62].

Po roce 1938, kdy byly české knihovny zrušeny, byla převážná část fondu knihovny převezena do Turnova. Zde byla většina svazků, jež byla uskladněna na půdě, do které zatékalo, zničena vlhkem. Knihy, které přežily, skončily v Okresním archivu v Liberci, kde jsou do dnes. Knihy, jež zůstaly v Liberci, byly zničeny [Kříček a Trojanová, 1994, s. 14].

1945-1989

Po druhé světové válce dochází v Liberci opět k velikým změnám. Po odsunu většiny Němců se z české menšiny stala většina. Do oblasti bývalých Sudet přišli noví obyvatelé z vnitrozemí a posílili tím zdejší český vliv. Opět vyvstala otázka, co s knihovnou.

Události v předvečer války i válku samotnou nepřežila v Liberci žádná česká knihovna. Proto bylo české knihovnictví v Liberci závislé na jediných dvou zachráněných, a to německých knihovnách.

Provoz Stadtbücherei v Moskevské ulici č. 18, jež byla přejmenovaná na Městskou lidovou knihovnu, byl zahájen v červnu 1945. Nejdříve byla otevřena čítárna s 57 periodiky a krátce na to i půjčovna. Původní německý fond čítal cca 15 000¹¹ svazků knih v němčině, hudebnin, anglické literatury i knihovnu německých zakázaných autorů. Z českých knihoven se zachovalo jen málo knih, a ještě zničených vlhkem. Ze začátku čítal fond knihovny cca 500 svazků českých knih, později se díky státnímu daru jejich počet zvýšil na téměř 3 000 svazků. Do fondu knihovny se též začlenily i knihy soukromých německých majitelů. Záhy se fond knihovny rozdělil na hudební oddělení, oddělení české i německé literatury, anglické, ruské, francouzské a italské oddělení a vzniklo oddělení pro děti. Město se rozrůstalo, připojily se dříve samostatné obce a s nimi i jejich obecní knihovny, z nichž si městská knihovna vytvořila své pobočky [Kříček a Trojanová, 1994, s. 22-24].

---

¹⁰ Blažkova ul. č. 6, zde zůstala až do roku 1938

¹¹ [Lug a Ressel, 1939, s. 113-114]

Knihovna postupně zakládá a či rozšiřuje své katalogy a vydává seznamy knih. Od roku 1949 v knihovně vycházel seznam novinek, nejprve jednou za měsíc, později jednou za čtrnáct dní coby Zpravodaj [Kříček a Trojanová, 1994, s. 24].

V roce 1951 knihovna změnila svůj status na krajskou knihovnu a název na Krajskou lidovou knihovnu Václava Kopeckého. S nárůstem fondu a čtenářů je knihovna nucena rozšířit své prostory do sousedního domu. V té době totiž již fond činil přes 60 000 svazků knih (koncem roku 1957 pak 115 374 svazků) a 250 periodik [Kříček a Trojanová, 1994, s. 25].

Z původní Německé vědecké knihovny Bücherei der Deutschen, jež byla v roce 1945 převzata do české správy, se stala česká vědecká knihovna s názvem Státní studijní knihovna. Její fond byl vytríděn, nacistická literatura byla z velké části převezena k likvidaci do papírny v Bílém Kostele nad Nisou, většina klasické literatury byla prodána do zahraničí a to, co zbylo spolu s vědeckou literaturou, zůstalo v knihovně. Třídít knihy pomáhalo několik Němců, čekajících na odsun do Německa [Kříček, 2000, s. 192].

Původní fond knihovny obsahoval na cca 185 000 svazků knih, dále do něj přibýly vytríděné zkonfiskované knihy německých veřejných i soukromých knihoven. Fond knihovny se ještě rozšířil o část sbírky především hospodářské a právnické literatury knihovny Obchodní a živnostenské komory v Liberci, jež měla ve svém fondu v r. 1938 na 45 000 svazků a tištěný katalog. Od roku 1947 knihovna začala dostávat nové knihy formou povinného výtisku. Fond knihovny obsahoval, mimo běžnou knižní produkci, knihy z oblasti textilního, sklářského a později i strojírenského, chemického, potravinářského a dřevozpracujícího průmyslu, na což mělo jistě nemalý vliv i založení Vysoké školy strojní a textilní v Liberci [Trojanová, 2014, s. 40].

Když roku 1954 došlo k devastujícímu požáru původní budovy knihovny v ul. U Věže, oheň zničil většinu z 250 000 svazků zpracované literatury. Fond starých tisků se však podařilo zachránit. Část sbírky totiž byla uložena v trezorech stojících na kamenném schodišti, které zůstalo neporušeno. Další část pak byla uskladněna v přístavku mimo hlavní budovu knihovny. Shořela pouze jejich evidence. Také se zachovalo mnoho duplikátních výtisků. To, co zbylo z fondu, bylo uloženo v Severočeském muzeu a po dvou letech přestěhováno do nových prostor na náměstí Bojovníků za mír č. 23¹². [Kříček a Trojanová, 1994, s. 27].

---

12 dnes náměstí dr. Eduarda Beneše

Fond se později podařilo částečně obnovit. Ať už z vlastních rezerv či z darů nebo nákupem. Významnými přírůstky byly například výměnou a darem¹³ získané knihy ze Slezského ústavu Slezského zemského muzea v Opavě, z Knihovny Regionálního muzea v Teplicích či Státní vědecké knihovny v Brně¹⁴. Dále přibýly tisky ze zrušené soukromé knihovny zámku Sychrov [Valenta, 1996, s. 4].

V roce 1958 bylo rozhodnuto o sloučení obou knihoven, Krajské lidové knihovny Václava Kopeckého a Státní studijní knihovny. Název knihovny, jenž se v poměrně krátké době měnil hned několikrát, se v roce 1976 ustálil na označení Vědecká knihovna Václava Kopeckého [Kříček, 2000, s. 192-193].

Léta po sloučení se knihovna potýkala s nemalými obtížemi. Ať už šlo o politické či legislativní změny, kdy Liberec přestal být krajským městem, tak s problémy vyplývajícími ze slučování dvou velkých institucí. Nicméně se knihovně podařilo po celou dobu si uchovat status knihovny první kategorie a na to vázané právo povinného výtisku, MVS, vydávání bibliografických soupisů a metodických materiálů a výchovu knihovníků. Velkým problémem však bylo stávající umístění obou knihoven, kdy každá sídlila na jiném místě. To se však v roce 1969 změnilo a knihovna získala pro oba své fondy rozšířené prostory na náměstí Bojovníků za mír č. 23 [Kříček a Trojanová, 1994, s. 27-28].

V roce 1970 se fond knihovny rozšířil o soukromou sbírku převážně sudetik čítající cca 30 000 knih z pozůstalosti berlínského knihkupce a nakladatele Johanna Moellera. Také přibýly fondy farní knihovny Nového Města pod Smrkem a zbytky farních knihoven z Hrádku nad Nisou a z Frýdlantu, jež obsahovaly několik prvtisků, mnoho bohemik a regionálních publikací převážně z 18. století [Kříček a Trojanová, 1994, s. 30].

70. a 80. léta v knihovně proběhla bez výraznějších změn. Ovšem opět nastal problém s narůstajícím fondem a s nedostatečným prostorem knihovny. Knihovna musela méně frekventované dokumenty uchovávat v pobočných skladech, ne vždy vhodných pro tento účel. Otázka pořízení nové a též důstojné budovy pro knihovnu byla stále naléhavější.

---

13 dle slov V. Kříčka i dar od Bohoslovecké fakulty Univerzity Palackého (dnešní Cyrilometodějská teologická fakulta)

14 nyní Moravské zemské knihovny v Brně

Po roce 1989

Události v roce 1989 byly předzvěstí velkých změn. Knihovna přechází nejprve pod Ministerstvo kultury ČR a později pod Krajský úřad Libereckého kraje. Znovu mění název nejprve na Státní vědeckou knihovnu v Liberci a později na Krajskou vědeckou knihovnu v Liberci [Kříček a Trojanová, 1994, s. 33].

Dne 16. 12. 1997 došlo v Liberci na místě Němci vypálené židovské synagogy k symbolickému položení kamene nové budovy knihovny. Dne 9. 11. 2000 byla nová knihovna slavnostně otevřena, o čtyři měsíce později, tj. 8. 3. 2001 pak i pro veřejnost. Součástí budovy, nazvané Stavba smíření, je i židovská modlitebna [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

3. Popis Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

Krajská vědecká knihovna v Liberci chápe svůj Historický fond jako sbírku unikátních a historicky cenných dokumentů, které jsou významné svým stářím, omezenou dostupností či jiným pro knihovnu důležitým aspektem. V tomto fondu můžeme nalézt dokumenty od těch původem nejstarších až po ty vydané do roku 1945. Výjimečně jsou sem zařazovány i tisky novější, které si svým charakterem zaslouhují zvýšenou pozornost. Nejvzácnější díla pak tvoří tzv. nedostupný fond.

Vzhledem ke spleť historii fondu knihovny by se dalo říct, že samotná sbírka se začala utvářet ve dvacátých letech 20. století, a to spolu se vznikem vědecké knihovny Bücherei der Deutschen [Kříček, 2003, s. 187]. Pozdější vývoj sbírky šel jak jinak než ruku v ruce s dějinami ostatních libereckých knihoven. A završil se teprve roku 1958, kdy došlo ke spojení Krajské lidové knihovny Václava Kopeckého a Státní studijní knihovny v Liberci a tím i ke sloučení jejich fondů, včetně těch historických.

Fondy jednotlivých knihoven byly během té doby získávány a následně rozšiřovány dobročinnými sbírkami, dary různých institucí či soukromých dárců, pozůstalostmi, sbírkami rušených knihoven, politickými či válečnými konfiskáty, nebo samotnými nákupy¹⁵. Nermalou zásluhu o rozsah těchto fondů měli i nakladatelé a vydavatelé, kteří od roku 1923¹⁶ zprvu dobrovolně a později dle práva povinného výtisku platného od roku 1947 poskytovali jeden výtisk zdarma [Kříček a Trojanová, 1994, s. 18, 26-27].

„Tento fond vznikl postupně a náhodně z různých částí. Největší díl, pokud se to dá při nedostatku pramenů zjistit, vznikl svozem fondu starých tisků z gymnaziálních knihoven severních a severozápadních Čech během 2. světové války. Svědčí o tom razítka v knihách a kusé zprávy v časopisech. Jiná část fondu pochází zřejmě z darů libereckých a jiných sběratelů a vědců. Soudíme tak podle ex libris, nalepených v knihách. Zbytek vznikl, podle svědectví pamětníků, poválečnými svozy konfiskátů“ [Carva, 1968, úvod].

---

¹⁵ významnější zisky dokumentů, ať již z hlediska jejich počtu či unikátnosti, jsem zmínila v předchozí kapitole
¹⁶ sudetoněmečtí nakladatelé a vydavatelé se dohodli na zaslání jednoho výtisku zdarma knihovně Bücherei der Deutschen [Kříček a Trojanová, 1994, s. 18]

Samotný Historický fond knihovny tvoří pět rukopisů a šest fragmentů rukopisů, dvanáct prvotisků, 1 092 starých tisků, 6 224¹⁷ tištěných dokumentů 19. století, 9 899¹⁸ vzácných tisků 20. a 21. století, 319 periodik, 181 map, sbírka fotografií převážně a různé drobné archiválie.

Najdeme zde vzácná a jedinečná díla ve formě monografií, kronik, deníků, sborníků, příruček, hudebnin, výročních zpráv, adresářů, dobových reálií, fotografií, map a archiválií.

Tematicky obsahuje dokumenty naučné, regionální, textilní, sklářské, strojírenské, historické, náboženské, pedagogické, hospodářské, filozofické, literární, politologické, geografické, právnické, medicínské, kartografické i umělecké.

Jazyková skladba fondu je pestrá. Najdeme zde dokumenty psané především v němčině (převážná část je tištěna švabachem), latině a češtině, ale i ve francouzštině, italštině či španělštině.

Knihovna také vlastní významnou sbírku germanik z Českých zemí. Jejich počet činí 13 516 svazků, z toho 10 887 jich tvoří historický fond. To jsou dokumenty, které byly vydány v Českých zemích do roku 1946 a pojednávají o Němcích v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, či jsou napsány německým autorem, jenž se zde narodil nebo žil. Fond býval dříve nesprávně označován jako „Sudetika“¹⁹ a prezentován též jako nacistická literatura. Je budován od roku 1945 jako fond regionální literatury. Do roku 1989 byla do fondu zařazována pouze literatura vztahující se k pohraničnímu území České republiky, za druhé světové války nazývané Sudetenland. Za minulého režimu byl fond veřejnosti nepřístupný. V současné době jsou do fondu zařazovány nově vydané knihy, pojednávající o Němcích v Českých zemích [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

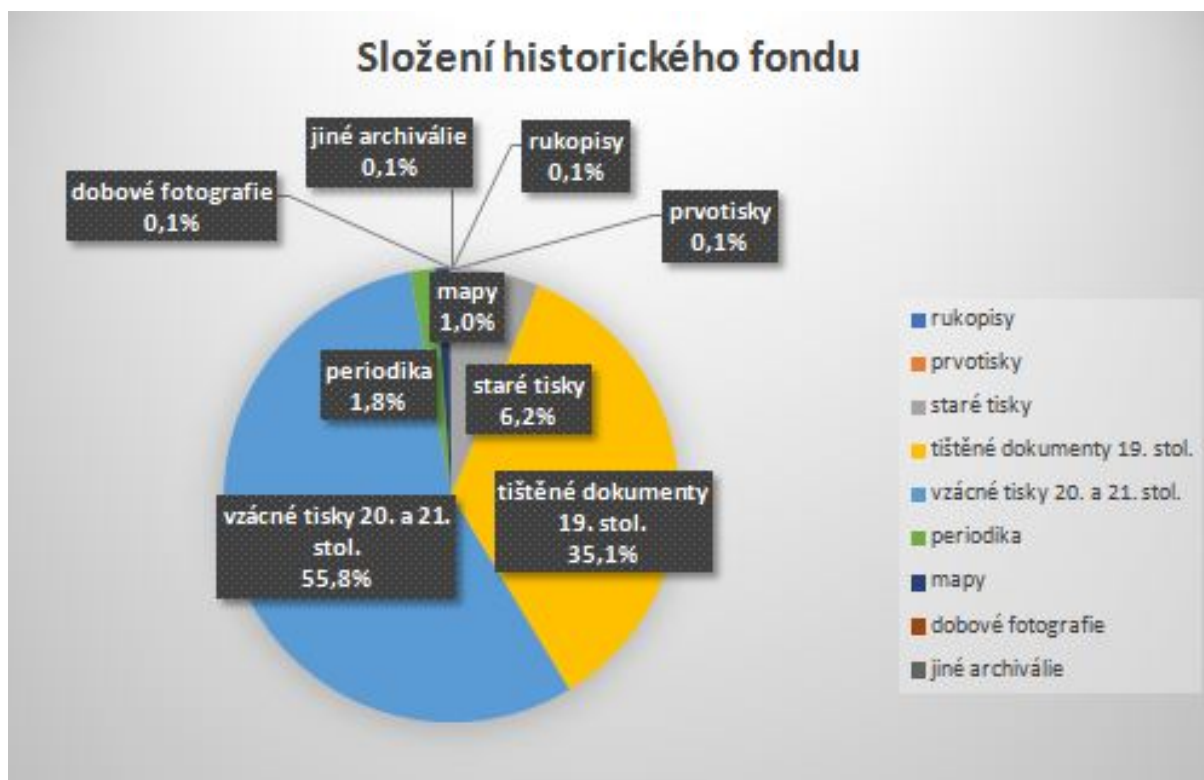
---

17 včetně germanik z Českých zemí

18 včetně germanik z Českých zemí

19 název „Sudetika“ se dodnes běžně užívá pro označení fondu Germanik z Českých zemí v knihovně, je to již zažité pojmenování sbírky

Pro přehlednost přidávám graf znázorňující složení fondu v procentech. Problém nastává u sbírek fotografií a archiválií. Protože je známo pouze jejich přibližné množství, volila jsem pro potřeby grafu u fotografií počet krabic, ve kterých jsou uloženy, a u archiválií počet složek, ve kterých jsou uloženy.

Graf 1 – Složení Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

3.1. Rukopisy

Sbírka rukopisů, nebo také manuskriptů, Krajské vědecké knihovny v Liberci není nijak velká, přesto je však svou unikátností významná. Historický fond obsahuje pět rukopisů a šest fragmentů rukopisů přibližně z období od 11. do 19. století.

Za velký unikát jsou považovány teprve nedávno objevené čtyři pergamenové zlomky, jež jsou příkladem vývoje náboženské hudby ve středověku.

"Pergameny se dochovaly díky tomu, že v době baroka, které si tolik nevážilo středověkých písemností, se používaly jako vnitřek pro knižní vazby. Jednoho takového pergamentu si ve sbírkách knihovny všiml bibliograf V. Kříček²⁰, později se podařilo objevit další tři. Nevíme, kdo ani kdy je vyndal" uvedl k nálezu pergamenů J. B. Sturc²¹ [Petrášek, 2015].

Nejstarším z těchto fragmentů je foliant žaltáře z cca druhé poloviny 11. století. Jeho původ není jistý, pravděpodobně pochází z oblasti Porýní-Falc či dokonce z Burgundska. Jako materiál je nejspíš použita oslí kůže. Dle odborníků se jedná o neumovou adiaematickou notaci (neobsahující linky), tzv. notaci Svatohavelskou. Jde o vůbec nejstarší pergamenovou písemnost Libereckého kraje. Dalšími dochovanými zlomky jsou dvě pergamenová torza antifonáře z třetí čtvrtiny 13. století. Vznikla v Čechách, jsou tedy původem bohemikální. Na jejich výrobu byla použita buď jehněčí, nebo ovčí kůže. Obsahují notové záznamy chrámové hudby z takzvané liturgické reformy kanovníka Víta z období vlády Přemysla Otakara II. Jedná se o jednohlasé gregoriánské zpěvy ke svátku sv. Vavřince a sv. Petra a Pavla. Notací je přechodová fáze z tzv. chorální podoby „jacentní“ do notace gotické. Posledním pergamenem je torzo antifonáře z cca druhé poloviny 14. století. Původem je také český, tj. bohemikální, a materiálem je jehněčí nebo ovčí kůže. Tady je použito vrcholně gotické písmo a chorální notací je tzv. Česká rombika. Všechny zlomky jsou v latinském jazyce [Petrášek, 2015].

---

²⁰ Václav Kříček, vedoucí bibliografického oddělení KVKLI.

²¹ Jiří Bartoš Sturc, hudební historik, vedoucí hudební knihovny KVKLI.

Jedná se o jedny z nejstarších dochovaných hudebních děl u nás a v současné době jsou předmětem výzkumu. "Pramenů na tuto reformu náboženského zpěvu je velmi málo", řekl Sturc. Podle něj se dochovaly jen tři ucelené prameny českého původu. "Toto jsou sice jen torza, i tak jsou ale cenným doplněním těch kompletů. Přináší určitý klíč. Je to ukázka, jak dobová hudební produkce v chrámovém zpěvu vypadala. Dobře ji totiž známe až od Karla IV", řekl Sturc [Petrášek, 2015].

Zbylé dva fragmenty rukopisů doplňující tuto sbírku nejsou zatím popsány. Jedná se o pergaménové zlomky latinských textů psané gotickým písmem pravděpodobně náboženského charakteru a pocházející z cca 13. nebo 14. století.

Gregorius Magnus. Moralia in librum Iob, vol. I., Libri I-XVII je nejstarším rukopisem knihovny. Jeho autorem je papež Řehoř I. zvaný Veliký. Datace je určena na cca počátek 15. století a svazek zřejmě pochází z Čech [Brodský, 2004]. Jedná se o náboženský text psaný latinsky. Spis má pevnou koženou vazbu s puklicemi. Uvnitř svazku se zde i stará signatura Aa²², která je označením dřívějšího majitele, pravděpodobně Žatecké gymnaziální knihovny (sign. T II 97).

Incipiun proverbialia Salamonis je konvolut obsahující tři spisy z druhé poloviny 15. století. Jedná se o komentáře francouzského františkána a teologa Mikuláše z Lyry *Commentarium super libros Sapientiam. Ecclesiasticum, Canticum canticorum. Commentarium super Acta apostolorum a Epištola Iacobi cum commentario*. Díla, jež jsou patrně české provenience [Brodský, 2004], jsou psaná latinsky a obsahují velmi pěkné iluminace. Svazek má pevnou koženou vazbu s puklicemi (sign. T II 63).

Tagzeit an von der pittern Martter unsers lieben Herrn Iesu Christi..., Tagzeit von der ewigen Weisheit und von dem suessen Namen unsers Herrn Iesu Christi (Stundenbuch)..., *Puechlein von der edeln Chunst des Tades, das ist, das wir wol Chunen streben ...* je rukopis, uvnitř kterého najdeme tři díla svázaná do jednoho kodexu. Jedná se o modlitební texty psané v němčině. Spisy jsou cca z konce 15. století a pocházejí ze střední Evropy [Brodský, 2004]. Rukopis má pevnou koženou vazbu, ze které byly odstraněny puklice (sign. T II 13).

---

²²V knize Průvodce po rukopisných fondech v České republice, díl IV., Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice, ed. P. Brodský, vydané AV ČR v r. 2004 je tato signatura chybně přiřazena ke konvolutu *Incipiun proverbialia Salamonis*.

Rei publicae Norimbergensis Annales (Von dem Ursprung der Stadt Nurmberg... 1611) je rukopis psaný německy a pocházející z počátku 17. století [Brodský, 2004]. Jedná se o dějiny města Norimberku od jeho počátků až do roku 1611. Rukopis má pevnou koženou vazbu (sign. T I 6).

Biographie nebst Sammlung von Briefen des vaterländischen Botanikers und bömischen Weltumseglers Thaddaei Haencke. sowohl dessen Reisen als langwährenden Aufenthalt in Südamerika betreffend je rukopis pocházející z 19. století. Pojednává o slavném českém botanikovi, etnografovi a cestovateli Tadeáši Haenkeovi. Svazek obsahuje materiály a korespondenci shromážděné a vydané botanikovým bratrem Josefem Haenckeem v Chříbské roku 1808 (sign. A 46 353).

<i>Století</i>	<i>Rukopisy</i>	<i>Fragmenty</i>
11. století	0	1
13. století	0	2
13.-14. století	0	2
14. století	0	1
15. století	3	0
17. století	1	0
19. století	1	0

Tabulka 1 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle roku vydání

<i>Oblast</i>	<i>Rukopisy</i>	<i>Fragmenty</i>
Česko	2	3
Neznámá oblast	1	2
Německo	1	1
Střední Evropa	1	0

Tabulka 2 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle místa vydání

<i>Jazyk</i>	<i>Rukopisy</i>	<i>Fragmenty</i>
Latina	2	6
Němčina	3	0

Tabulka 3 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle jazyka vydání

<i>Tematika</i>	<i>Rukopisy</i>	<i>Fragmenty</i>
Biografie	1	0
Historie	1	0
Náboženství	3	2
Muzikologie	0	4

Tabulka 4 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle tematického zaměření

3.2. Prvotisky

Krajská vědecká knihovna v Liberci ve svém fondu uchovává dvanáct převážně latinských prvotisků, které byly vytištěny v rozmezí let 1478 až 1500.

Dle razítek původního majitele patrně pochází tři tisky z Knihovny gymnázia v Žatci, dva tisky z Knihovny děkanátu ve Frýdlantu v Čechách a jeden tisk z Knihovny gymnázia v Doupově. Další dva tisky pak byly patrně součástí sbírek soukromých majitelů.

Corpus Caesarianum je nejstarším prvotiskem knihovny. Autorem jedné části je římský vojevůdce a císař Gaius Julius Caesar, autorem té druhé je anonymní tvůrce, zřejmě Caesarův velitel Aulus Hirtius. Dílo bylo vytištěno v Miláně v roce 1478 mistrem Philippusem de Lauagnia. Obsahuje malované iniciály a marginálie a je v polokožené vazbě (sign. T II 92) [Carva, 197-, s. 1].

Liber sextus Decretalium je spis o kanonickém právu. Jeho autorem je papež Bonifác VIII. Vydal ho v roce 1481 ve Špýru Peter Drach. Prvotisk je vázán v polokožené vazbě, z níž byly odstraněny přezky (sign. T 657) [Carva, 197-, s. 1].

Catholicon, též nazývaný *Summa Grammaticalis* je tisk italského gramatika a dominikána Johannese Balbuse (či také Johna z Genoa). Pojednává o pravopisu, etymologii, gramatice, rétorice atd. Byl vytištěn v Norimberku roku 1483 v dílně Antona Kobergera. Vazba je bohatě zdobená a jsou zde patrné zbytky kovových přezek a ozdobných puklic. Některé stránky chybí. Prvotisk patrně pochází z knihovny děkanátu ve Frýdlantu v Čechách (sign. T 655).

Legenda aurea sanctorum, sive Lombardica historia je dílo italského spisovatele, kronikáře, dominikána a později i janovského arcibiskupa Jakoba de Voragine. Ve Štrasburku jej roku 1485 vytiskl Jordanus de Quedlinburg (Georg Husner). Jedná se o latinské vydání tzv. Zlaté legendy. Spis je svázan v polokožené bohatě zdobené vazbě s přezkami. Také tento prvotisk patrně pochází z knihovny děkanátu ve Frýdlantu v Čechách (sign. T 656).

Albohazen Haly fillius Abenragel – In iudiciis stellarum je spis, který napsal arabský hvězdář Albohazen Haly. Tisk byl vytištěn v roce 1485 v Benátkách Erhardem Ratdoltem a popisuje autorovo zkoumání vesmíru. Kniha dle razítka původně pochází z Knihovny gymnázia v Doupově (sign. T II 94) [Tandler, 1996, s. 15].

De consolation philosophiae je dílo římského křesťanského básníka a filozofa Anicia Manlia Severina Boethia. Roku 1491 jej ve Štrasburku vytiskl Johann Prüss. Tisk má polokoženou vazbu, z níž byly odstraněny přezky. Dřívějším majitelem prvotisku (tj. 25. října léta 1597) byl jistý Mathias Cernouinj Raconeus alias Procurator dictus tum temporis prefectum Molen- diuj publicit, jak svědčí ručně vepsaná poznámka na vnitřní straně desek. Pozdějším vlast- níkem spisu pak byla Knihovna gymnázia v Žatci (sign. TII 1) [Tandler, 1996, s. 15].

Schedelova (Schedelsche Weltchronik) nebo také *Norimberská (Nürnbergische Chronik)* kro- nika je jedním z nejvýznamnějších prvotisků knihovny. Autorem je norimberský lékař, hu- manista a sběratel Hartmann Schedel. Kniha byla vytištěna v německém a latinském (Liber chronicarum) vydání v dílně Antona Kobergera v Norimberku roku 1493. Knihovna je vlast- níkem německého vydání. Dřevořezy pochází z dílny Michaela Wolgemuta a Wilhelma Pley- denwurffa. V kronice najdeme cca 1 800 dřevořezů. Ty znázorňují mapy či pohledy měst včetně nejstaršího známého zobrazení Prahy z počátku druhé poloviny 15. století, dále fiktivní portréty panovníků, ale i například Jana Husa, Jana Rokycany, Jeronýma Pražského a dalších osobností českých dějin. Knihovně se podařilo tento tisk získat po druhé světové válce. Podle v knize nalezeného exlibris byli jejími předchozími majiteli manželé Petschkovi (sign. T II 118) [Carva, 1975, s. 1].

Das Buch Regimen Sanitatis genannt. Das ist wie sich der Mensch halten sol das er in Gesun- theit beleib je kniha neznámého autora. Roku 1495 byla vytištěna v Augšpurku Hannsenem Froschauerem. Pojednává o zdraví a obsahuje poznatky i poučení významných lékařů, na- příklad Avicenny. Jedná se o pergamen v novodobé vazbě a s novodobými přípisy perem na předním přideští. Na deskách spisu je razítko St. Guentín, jež patrně značí dřívějšího maji- tele (sign. T II 26) [Tandler, 1996, s. 17].

Historia naturalis je spis, který napsal římský válečník a filozof Caius Caecilius Secundus Plinius, známý též jako Plinius starší. Vydal ji Bartholomeus de Zanis roku 1496 v Benátkách. Jedná se o encyklopedii starého Říma věnovanou přírodním vědám. Je složena z 37 dílů (au- torem posledního 37 dílu je Plinius mladší). Spis je v polokožené vazbě s přezkami (sign. T II 93) [Tandler, 1996, s. 18].

Pharsalia, cum commentis Omniboni Leoceni et Ioannis Sulpitii je historický epos, jehož autorem je římský básník Marcus Annaeus Lucanus, synovec Senecy mladšího. Tisk popisující historii občanské války Caesara s Pompeiem byl vytištěn v roce 1498 Simonem Bevilaguem v Benátkách. Je v polokožené vazbě, z níž byly odstraněny přezky. I tato kniha původně pochází z Knihovny gymnázia v Žatci, jak svědčí razítka uvnitř spisu (sign. T II 89) [Tandler, 1996, s. 19].

Josephus de Antiquitatibus ac de bello Judaico je dílo židovského kněze, učenice a historika Josephuse Flavia. Vydal ji Albertinus Vercellensis v Benátkách v roce 1499. Má polokoženou vazbu, z níž byly odstraněny přezky (sign. T II 121).

Facta et dicta memorabilia. Cum Commento Oliverius Arsignanensis Vicentini je kniha římského básníka Gaia Valeria Maxima. Byla vytištěna roku 1500 v Benátkách Albertinem Vercellusisem. Kniha je v polokožené vazbě, ze které byly odstraněny přezky. Dle razítka uvnitř pochází původně z Knihovny gymnázia v Žatci (sign. T II 117) [Tandler, 1996, s. 15].

<i>Desetiletí</i>	<i>Prvotisky</i>
1471-1480	1
1481-1490	4
1491-1500	7

Tabulka 5. – Srovnání prvotisků dle roku vydání

<i>Oblast</i>	<i>Prvotisky</i>
Francie	2
Itálie	6
Německo	4

Tabulka 6. – Srovnání prvotisků dle místa vydání

<i>Jazyk</i>	<i>Prvotisky</i>
Latina	10
Němčina	2

Tabulka 7. – Srovnání prvotisků dle jazyka vydání

<i>Tematika</i>	<i>Prvotisky</i>
Astronomie	1
Historie	5
Filozofie	1
Lékařství	1
Náboženství	2
Pedagogika	1
Přírodní vědy (obecně)	1

Tabulka 8. – Srovnání prvotisků dle tematického zaměření

3.3. Staré tisky

Krajská vědecká knihovna v Liberci se může pochlubit poměrně velkou sbírkou starých tisků, tj. tisků pocházejících z období 16. až 18. století. Jejich počet čítá na 1 092.

Velká část fondu původně pochází z knihovny piaristického gymnázia v Doupově. Jde například o díla Bohuslava Balbína, Antonína Koniáše a dalších významných autorů 17. a 18. století [Kříček, 2015, s. 3]. Dále pak ze sbírky drobných tisků z období 16. a 17. století, která patřila literárnímu historikovi Rudolfo Wolkanovi²³ [Svoboda, 2006, s. 78-90].

Další zajímavou částí fondu starých tisků je i sbírka románských tisků, tzv. galika, hispanika a italika. Fond obsahuje 46 románských tisků ze 17. a 18. století, z toho je jedenáct tisků francouzských, tři italské a jeden španělský [Kašpar, 2010, s. 201-203].

Prawa Městská. Cum Priuilegio Jllustrissimi Principis et domini Ferdinandi dei gracia Romanorum, Vngariae et Boehmie Regis etc. je tisk českého právníka, politika a spisovatele Matěje Brikcího z Lička, vytištěný Alexandrem Plzeňským v Litomyšli v roce 1536. Kniha je zdobená dřevořezy a opatřená dobovými českými přípisy na okrajích (sign. T II 60).

Práva Městská Králowstwij Czieszkeho ... je spis českého právníka Pavla Kristiána z Koldína vydaný Jiřím Melantrichem z Aventina a Danielelem Adamem z Veleslavína v roce 1579. Bohatě zdobený tisk s dřevořezy má jako přívazek rukopisné česky psané záznamy z jednání městské rady ve Stříbře z 16. století (sign. T II 116).

Epitome Historica Rerum Bohemicarum; Qvam Ob Venerationem Christianae Antiquitatis, Et Primae In Bohemia Collegialis Ecclesiae Honorem, Boleslaviensem Historiam Placuit Appellare: In ea, Pleraque in Historijs nostris incerta, controversa, obscura; multa item ab alijs praeterita, summa fide, diligentia, claritate, & breuitate Qvinque Libri explicantur, & statuuntur; Adjecti sunt Libri duo (VI. [et] VII.) de Antiqvissimo Boleslaviensis Ecclesiae Collegio; deque Origine [et] Miraculis Magnae Dei Matris, quae ibidem in Basilica sua summa Populi veneratione colitur je dílo českého historika, básníka a jezuitu Bohuslava Balbína z Orličné. Bylo vytištěno Jezuitskou tiskárnou v Praze roku 1677 a obsahuje rytiny podle obrazů Karla Škréty. Spis pochází z knihovny piaristického gymnázia v Doupově (sign. T II 90).

---

²³ Rudolf Wolkan (1860-1927), rakouský literární historik [Příspěvatelé Wikipedie, 2017]

Clavis Haeresim claudens et aperiens. Kljč Kacýřské Bludy k rozeznánj otwjragjcy, k wykořeněj zamykagjcy. Aneb Registrjk Něktěrych bludných, pohorssliwých, podezřělých, aneb zapowěděných Kněh, s předcházejcými aučinliwými Prostředky, s kterými pohorssliwé, a sskodliwé Knjhy wyskaumati, a wykořenjti se mohou je nechvalně proslulý „Klíč“ českého kazatele, jezuity a cenzora Antonia Paduana Clavigera neboli Antonína Koniáše. Spis vydal v Hradci Králové v roce 1749 Jan Kliment Tybély. Jedná se o soupis nekatolických českých, německých a latinských knih určených buď ke zničení, nebo k opravě, a s odůvodněním, proč tyto knihy vybral. Dle tohoto díla byly pronásledovány a páleny tzv. kacírské knihy (sign. T II 77).

Chronic vormals Böhmischer Cron-Lehen, nunmehr ins Allodium gezohener zweyer Städten Friedland und Reichenberg (Rohnova kronika Frýdlantu a Liberce) je nejstarší tištěnou kronikou Liberce. Byla vytištěna v roce 1763 v Praze v dílně Johanna Pruschina. Liberecký rodnák Johann Carl Rohn v ní popisuje dějiny frýdlantského a libereckého panství od prvních zmínek až po začátek 18. století. Mimo latinského a německého textu obsahuje mědirytiny s pohledem na Liberec a Frýdlant i na jiné stavby a události z dějin města včetně genealogie šlechtických rodů. Kronika, jež byla v 19. století nově převázána (sign. T II 17) [Tandler, 1996, s. 24].

Wenceslai Hagek a Liboczan, Annales Bohemorum e bohémica editione latine redditi, et notis illustrati a P. Victorino a S. Cruce e Scholis Piis je dílo, jehož autorem je český kněz a historik německého původu Gelasius Dobner. Tisky vytiskli v Praze mezi lety 1761-1782 František Karel Unger a Žofie Johana Klauserová. Knihovna vlastní kompletní vydání šesti svazků. Tisky jsou v kožené vazbě a obsahují mědirytiny, mapy, ozdobné latinské písmo, tiskařské linky, vlysy a viněty (sign. T II 105).

Na závěr kapitoly pro přehlednost opět uvádím porovnání **1 046** tisků z hlediska roku, místa a jazyka vydání a tematického zaměření dokumentu. Zdrojem mi byla především databáze vytvářená studenty historie v rámci projektu „Kniha jako historický pramen“²⁴.

---

24 více v kapitole 4. Zpracování

<i>Století</i>	<i>Staré tisky</i>
16. století	235
17. století	220
18. století	591

Tabulka 9 – Srovnání starých tisků dle roku vydání

<i>Oblast</i>	<i>Staré tisky</i>
Belgie	32
Česko	241
Francie	45
Itálie	62
Maďarsko	5
Německo	346
Neznámá oblast	188
Nizozemsko	13
Norsko	2
Polsko	1
Rakousko	66
Slovensko	1
Španělsko	1
Švýcarsko	41
Turecko	2

Tabulka 10 – Srovnání starých tisků dle místa vydání

<i>Jazyk</i>	<i>Staré tisky</i>
Čeština	15
Latina	456
Němčina	556
Francouzština	12
Italština	5
Polština	1
Španělština	1

Tabulka 11 – Srovnání starých tisků dle jazyka vydání

<i>Tematika</i>	<i>Staré tisky</i>
Dramata a beletrie	20
Ekonomie	25
Etika	4
Filozofie	57
Genealogie a heraldika	7
Geografie	22
Historie	121
Kartografie	2
Lékařství	15
Metafyzika	2
Náboženství	512
Ostatní	14
Pedagogika	44
Poezie	6
Politologie	98
Právo	41
Přírodní vědy (obecně)	39
Umění	7
Vojenství	7
Zemědělství	3

Tabulka 12 – Srovnání starých tisků dle tematického zaměření

3.4. Tištěné dokumenty 19. století

Fond tištěných dokumentů 19. století se řadí mezi tzv. novodobé knihovní fondy, což jsou dokumenty vydané počínaje rokem 1801 až do současnosti.

Tisky pocházející z 19. století patří mezi nejohroženější dokumenty Historického fondu knihovny.

Historický fond knihovny obsahuje 3 085 tištěných dokumentů z 19. století deponovaných v trezoru. Germanik z Českých zemí a pocházejících z 19. století je celkem 3 139. Ta jsou umístěna v běžném skladu.

Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě je dílo českého historika a spisovatele Františka Palackého. Vydával jej v Praze mezi lety 1848-1876 J. G. Calve. Knihovna vlastní všech deset svazků prvního vydání (sign. A 18974) [Česká národní bibliografie, 2014].

Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks: namhafteste Fabriks-Etablissements & Gewerbs-Unternehmungen der Kreise Bunzlau, Gitschin, Königgrätz und Leitmeritz in naturgetreuen Abbildungen mit statistisch-topographisch-gewerblichen Texte je kniha, jejímž autorem je vychovatel a úředník působící v Liberci Anton Anschiringer. Tuto příručku regionálního charakteru vydal v Liberci roku 1858 Franz Jannasch. Pojednává o stavu průmyslu a továren Liberce, Jičína, Mladé Boleslavi, Hradce Králové a Litoměřic (sign. B 13351) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Album der Industrie des Reichenberger Handelskammer-Bezirks: namhafteste Fabriks-Etablissements & Gewerbs-Unternehmungen der Kreise Bunzlau, Gitschin, Königgrätz und Leitmeritz in naturgetreuen Abbildungen mit statistisch-topographisch-gewerblichen Texte je příručka, jejímž autorem je vychovatel a úředník působící v Liberci Anton Anschiringer. Vydal jej v Liberci roku 1858 Franz Jannasch. Pojednává o stavu průmyslu a továren Liberce, Jičína, Mladé Boleslavi, Hradce Králové a Litoměřic (sign B 13351) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Reichenberg vor dreihundert Jahren je spis českého historika a politika německého původu Hermanna Hallwiche. Byla vydaná Franzem Jannaschem v Liberci v roce 1868. Kniha, stejně jako ostatní autorova díla, obsahuje regionální tematiku, konkrétně své čtenáře seznamuje s dějinami Liberce (sign. A 321) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Ve fondu knihovny najdeme i dokumenty vydané Obchodní a živnostenskou komorou v Liberci. Jedná se o abecední katalog knihovny Obchodní a živnostenské komory v Liberci Alphabetscher Katalog der Bibliothek der Handels-und Gewerbekammer in Reichenberg: Nach dem Stande vom 31. December 1895 z roku 1896 platným k 31. prosinci 1895. Dále pak o předmětový katalog knihovny Grundriss des Sachkataloges der Bibliothek der Handels-und Gewerbekammer in Reichenberg z roku 1902. Katalogy jsou tištěny švabachem (sign. B 5418, F 11072) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

3.5. Vzácné tisky 20. – 21. století

Sbírka vzácných tisků knihovny 20. a 21. století obsahuje něco přes 2 150 dokumentů. Jde především o takové tisky, jež si svým charakterem nebo obsahem zasloužily zvýšenou péči, a proto byly umístěny v Trezoru knihovny. Jedná se o různé bibliofilie, číslovaná vydání, rukopisy, strojopisy, knihy s podpisem či věnováním autora, výtisky se zajímavými exlibris, miniaturizovaná či speciální vydání, závěrečné práce vztahující se k regionu a jubilejní publikace. Dále zde najdeme práce s regionální tematikou či od místních autorů. Vzácných tisků 20. a 21. století s podpisem či věnováním autora knihovna vlastní 66 svazků.

Germanik z Českých zemí pocházejících z let 1900-1945 je v knihovně 7 748 a jsou uloženy v běžném skladu. Výjimku tvoří cenná či unikátní díla, například některá tzv. nacistika, která své místo našla v Trezoru knihovny.

Fantasie je dílo libereckého hudebního skladatele německého původu Kamillo Horna. Jedná se o skladbu pro klavír a housle (sign. H 4691). *Albumblatt für die linke Hand allein: Piano 2 ms* je skladba pro klavír od stejného autora. V Lipsku je počátkem 20. století vydalo nakladatelství C. F. Kahnt Nachfolger (sign. H 832) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Böhmische Sinfonia je další regionální hudebninou ve fondu knihovny. Jejím autorem je liberecký skladatel a dirigent německého původu Hansmaria Dombrowski. Autor ji vydal v Berlíně počátkem 20. století (sign. H 2679) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Worpswede: Fritz Mackensen, Otto Modersohn, Fritz Overbeck, Hans am Ende, Heinrich Vogeler je kniha, kterou napsal německy píšící český básník, prozaik a dramatik Rainer Maria Rilke. Vydalo ji v Bielefeldu v roce 1903 nakladatelství Velhagen & Klasing. Jedná se o medailonky německých malířů 19. a 20. století (sign. B 14566) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Mein Kampf je nejznámější literární dílo nacistického vůdce Adolfa Hitlera. Bylo vydané v Mnichově roku 1941 Ústředním vydavatelstvím NSDAP. Jde o nezkrácené dvoudílné vydání známé kontroverzní knihy. Exemplář je s věnováním a podpisem autora (sign. A 19203) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Přechod od rukopisů k tištěným knihám tvoří tzv. blokové knihy²⁵, které byly tištěny z dřevěných desek. Z několika známých typů těchto knih se nejčastěji vyskytuje tzv. Biblia pauperum neboli bible chudých či také obrázková bible. Příkladem takového díla je exemplář vlastněný knihovnou. Jde o kopii originálu pocházející z cca let 1463-1470, jež má ve svém fondu knihovna v Ostřihomi v Maďarsku. Naše kopie byla vydána v Budapešti roku 1966 firmou Magyar Helikon. Obsahuje ručně kolorované dřevořezy (sign. B 15656) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

---

²⁵ Typ pozdně středověké knihy vzniklý rozvinutím deskotisku – spojené listy s jednostrannými otisky dřevořezových desek, obsahujících zpočátku jen obrázky, později i krátké doplňkové texty. Předchůdce knihtisku využívajícího jednotlivých pohyblivých liter [UHLÍŘ, 2003].

3.6 Periodika

Součástí Historického fondu knihovny jsou i historická periodika, která vycházela do roku 1945. Patří sem noviny, časopisy, sborníky a bulletiny, které vycházely více či méně pravidelně. Převážně pocházejí z původních fondů bývalých spolkových knihoven, sloučených knihoven, či rušených knihoven. Dále se jedná pozůstalosti, konfiskáty či dary. Mnohé tisky má knihovna v kompletním vydání, u jiných chybí jen pár čísel a z některých zůstaly pouhé zlomky.

Celkový počet titulů periodik je 319. Průběžně probíhá jejich zpracování a případně i digitalizace. Zpracovaná periodika do roku 1900 jsou uložena v trezoru knihovny. Ta ostatní, tj. periodika vydaná mezi lety 1901-1945, jsou umístěna ve skladu.

Reichenberg Wochen-Bericht s podtitulem aus der Nähe und Ferne byl týdenní zpravodaj. Vydával ho v Liberci v letech 1848-1849 Carl Minarzik. Knihovna má ve vlastnictví oba dva ročníky (sign. T II 7) [Valenta, 1996, s. 9].

Sitzungsberichte der Handels- und Gewerbekammer für den Böhmisches-Leipaer und Gitschiner Kreis zu Reichenberg byl informační bulletin, který mezi lety 1852-1934 pravidelně vydávala Obchodní a živnostenská komora v Liberci. Vycházel v Praze tiskem Friedricha Rohlíčka. Některé svazky obsahovaly přílohy *Status der Reichenberger Handels- und Gewerbekammer am Schlusse des Jahres* nebo *Personal- und Mitgliederstand der Reichenberger Handels- und Gewerbekammer*. Obsahem byly zprávy, protokoly či jiné dokumenty Obchodní a živnostenské komory. V knihovně můžeme najít kompletní svazky z let 1870-1931 (sign. A 55503) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Reichenberger Zeitung byly vůbec prvním deníkem, který začal vycházet v Liberci. Vydávali jej v Liberci mezi lety 1860-1938 nejprve Heinrich Tugendhold Stiepel, pak firma Gebrüder Steipel. Kromě ranního vydání vycházelo v některé dny ještě večerní vydání a jednou týdně i obrazová příloha *Bilder vom Tage*. Knihovna je vlastníkem kompletního vydání těchto novin (sign. PC 281) [Valenta, 1996, s. 9].

Knihovna také vlastní jeden z mála dochovaných exemplářů časopisu *Svoboda*. V roce 1884 vydala jeho první a zároveň i poslední číslo s podtitulem *Orgán anarchistů jazyka českoslovanského* tajná tiskárna V Hluboké pod Ještědem okolo roku 1884 (sign. T II 119) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Naše hory s podtitulem časopis Československé strany socialistické pro severní Čechy vycházely v Liberci mezi lety 1919-1938. Jako svůj regionální politický týdeník je vydávala Československá strana socialistická. Knihovna je vlastníkem téměř kompletního vydání těchto novin (sign. PC 88) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Od Ještěda k Troskám je tisk s podtitulem vlastivědný sborník českého severu. Vydávaly jej v Turnově mezi lety 1922-1938 Učitelské jednoty v Turnově, Českém Dubě a později i v Mnichově Hradišti. Jedná se o vlastivědu Turnova, Českého dubu, Mnichova Hradiště, Sobotky, Jičína, Železného Brod

3.7. Mapy

V knihovně můžeme nalézt i velmi pěknou sbírku starých map. Je těžké zjistit jejich přesný počet, neboť i část tohoto fondu ještě čeká na zpracování. Nicméně zpracovaných map vydaných do roku 1945 vlastní knihovna 181.

Některé mapy z fondu knihovny byly patrně vytvořeny na zakázku různých institucí, nebo byly kdysi v jejich vlastnictví, jak dokládají razítka či různé popisy na jednotlivých mapách.

Mapy jsou uloženy buď v trezoru, nebo ve skladu. V trezoru mají své místo ty nejvzácnější kousky. Ve skladu pak jsou uschovány především germanika z Českých zemí či dílka regionálního charakteru.

Atlas. Tot Amsterdam bij Frederick de Wit, in de Calverftraet bij den Dam inde Witte Paskaert je nejstarším kartografickým dokumentem v majetku knihovny. Vydal jej Frederick de Wit v Amsterdamu. Atlas má poloplátěnou vazbu, jeho rozměr je 50x31 cm. Obsahuje 28 barevných rytin, z nichž většina má rozsah dvoulistu a některé jsou složené. Jsou doplněny figurální výzdobou a vedutami evropských měst. Mapy znázorňují evropské země 17. století (sign. T1 41) [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu egerano adjunctis circumiacentium regionum partibus conterminis ex accurata totius pagi perlustratione et geometrica dimensione omnibus, ut par est, numeris absoluta et ad usum commodum nec non omnia et singula distinctius cognoscenda XXV sectionibus exhibita je mapa kartografa a topografa Johanna Christopha Müllera, jenž svou mapu roku 1720 v Augsburgu také vydal. Autory kreseb a rytin jsou Michael Kauffer a Johann Daniel Hertz, zdobné okraje, tzv. parerga, vytvořil český barokní malíř Václav Vavřinec Reiner. Mapa je rozdělena na dvacet pět listů o rozměrech 46x54 cm, rozměr celé mapy je pak 240x282 cm. Bohužel exemplář není úplně kompletní, některé její části chybí. Mapa byla sestavena na základě bodů, jejichž polohu určilo astronomické měření (sign. T1 56) [Euroregion Nisa, 2013-2014].

Regni Bohemiae, Dvc. Silesiae, Marchionatvum Moraviae et Lvsatiae Tabula generalis ex mensurationibus geodeticis Mulleri, Wilandii aliorumque ad normam observationum astronomicarum adaptatis deprompta et designata a Tob. Majero, Mathem. Cult. Edentibus Homan. Heredibus. Norimbergae A. MDCCXXXVII. = *Carte des États de Boheme, avec le Souverain Dvce de Silesie, publiee par les Heretiers de Homann, l'An. 1748* je mapa německého matematika, astronoma a kartografa Johanna Tobiasa Mayera. Mapa byla vydaná dědici barokního kartografa Johanna Baptisty Homanna v Norimberku v letech 1747-1748. Autor při tvorbě mapy čerpal také z děl J. Ch. Müllera a Johanna Wolfganga Wielanda. Jedná se o ručně kolorovaný mědiryt rozměrem 50x57 cm, s měřítky v českých, slezských, německých, francouzských a jiných mílich (sign. MP 721) [Euroregion Nisa, 2013-2014].

Charte vom Königreiche Böhme nach den Ortsbestimmungen des k. Astronom H. Can. Alois David und nach zuverlässigen geographischen Hilfsmitteln je dílo českého kartografa a premonstrátského kněze Aloise Martina Davida. Mapu kresbami doplnil doktor filozofie a životnický děkan Franz Jakob Heinrich Kreybich. Vydal ji v Norimberku roku 1816 A. G. Schneider und Weigel. Tato částečně kolorovaná litografie představuje mapu Českého království (sign. MP 720) [Euroregion Nisa, 2013-2014].

Plan von Reichenberg je plán Liberce se seznamem ulic a náměstí z roku cca 1875. Autorem je městský inženýr A. Kaulfers. Mapu v měřítku 1: 5 760 vydal v Liberci A. Schöpfer (sign. MP 792) [Krajská vědecká knihovna v Liberci].

Spezial-Karte vom Kummergebirge je mapa, jejímž autorem je člen Německého horského spolku Ještědského pohoří a Jizerských hor Josef Matouschek a nakreslil ji Richard Bienert. Vytiskli ji bratři Stiepelové a vydali dědicové Paula Sollorse v Liberci 1929. Měřítko této kolorované litografie je 1: 33 300. Jedná se o regionální turistickou mapu (sign. MP 435) [Euroregion Nisa, 2013-2014].

3.8. Dobové fotografie

Sbírka fotografií Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci obsahuje přibližně na 6 000 fotografií pocházejících z let 1850-2000. Jde především o fotografie mapující historii Liberce a jeho regionu. Jádrem fondu pak jsou především dokumenty z období let 1938 až 1945, jež představují obraz politického života v Sudetské župě. Další část pak pochází z poválečného období. Sbírka vedle fotografií a negativů obsahuje také pohlednice Liberce a jeho okolí. Mnoho fotografií je i s podpisem či věnováním. Také mají na svých zadních stranách různé identifikační popisky a razítka původu.

Dne 4. dubna 2006 byla tato sbírka fotografií (spolu se sbírkou pohlednic) souhrnně zaevidovaná a byl jí vystaven evidenční list číslo 6. Národního archivního dědictví (NAD). V evidenčním listu se mimo jiné uvádí název vlastníka, jméno původce, časový rozsah, fyzický stav, druh obsahu, místo vzniku a metráž. Také zde najdete počet fyzických jednotek či svazků, týká-li se to více drobných artiklů umístěných například v deskách.

Nedávno se započal proces zpracování sbírky fotografií. V návaznosti na to se mění i počet krabic, ve kterých doposud byly fotografie uloženy. Původně byla sbírka umístěna v šesti krabicích. V prvních třech byly abecedně umístěny snímky dle jména osobností, které jsou na fotografiích (původně byly čtyři, ale jedna z nich se nedochovala) [Valenta, 1996, s. 6]. Další krabice byla věnovaná pouze Konrádu Henleinovi a poslední pak byla obsahem všeobecná. Nově vznikne jakási kartotéka, ve které budou všechny zpracované fotografie uloženy a řazeny budou pod přírůstkovým číslem.

Nejstaršími fotografiemi ve fondu knihovny jsou dobové pohledy Liberce a jeho okolí, dále pak snímky zachycující důležité události a osobnosti města. Najdeme zde například fotografie z návštěvy císaře Františka Josefa I. při příležitosti otevřených Městských Lázní či snímky dokumentující Německo-českou výstavu věnovanou hospodářství, průmyslu, umění a řemeslům sudetských Čech a pořádanou v Liberci v roce 1906. Zajímavostí jsou například grafiky fotoateliéru Würthle. Vydala je v Salzburku v roce 1906 firma Würthle&Sohn. Jedná se o deset černobílých historických fotografií Liberce o rozměrech 26x20 cm umístěných v pouzdře.

Značnou část sbírky tvoří fotografie, jež dokumentují život v Sudetech a později i v Sudetské župě. Mnohé snímky nám představují významné sudetoněmecké a také protektorátní osobnosti. Zajímavou, byť tragickou, událostí zvěčnělou na fotografiích knihovny je vypálení Staré synagogy v Liberci pocházející z roku 1889. Měli jej na svědomí liberečtí Němci a došlo k němu během tzv. Křišťálové noci z 9. na 10. listopadu 1938. Na fotografiích postávají davy přihlížejících, kteří sledují požár, vpředu nacisté, vzadu lid.

Na dalších snímcích můžeme vidět příchod a nadšené vítání německé armády v Liberci v roce 1938 a příjezd Rudolfa Hesse z 5. října. Také přehlídku Wehrmachtu z 12. listopadu 1938 vedenou Konradem Henleinem. Nebo návštěvu samotného Adolfa Hitlera v Liberci v téže roce. Sledujeme příjezd jeho kolony na liberecké náměstí, při té příležitosti přejmenované na Adolf Hitler Platz, nastoupenou armádu v pozoru, vyzdobené domy a mávající lidi. Či vítání Vůdce starostou K. Bayerem na liberecké radnici a jeho projev z 2. prosince 1938 v libereckém Volksgarten²⁶. Také zde máme fotografie z pohřbu Reinharda Heydricha z Pražského hradu, další ze setkání prezidenta Emila Háchy s Kurtem Daluegem a K. H. Frankem. Další fotografie nám představují další nacistické pohlaváry. Kromě Adolfa Hitlera, Rudolfa Hesse a Konrada Henleina zde můžeme vidět i snímky Hermanna Göringa, Reinharda Heydricha, K. H. Franka, Wilhelma Fricka, Kurta Daluegeho a mnoha dalších. Zajímavostí jsou také fotografie dokumentující Henleinovu minulost coby občana libereckého kraje [Valenta, 1996, s. 6].

Mezi snímky reprezentujícími poválečné období jsou například fotografie zachycující shromažďování sudetských Němců z Liberce a jeho okolí ve sběrných táborech a jejich následný odsun. Najdeme zde také fotografie dokumentující založení Muzea nacistického barbarství v roce 1946, na kterých můžeme vidět ministra informací Václava Kopeckého či ministra spravedlnosti Prokopa Drtinu. Muzeum bylo umístěno v budově bývalé vily Konrada Henleina v Liberci pocházející z roku 1937. Kromě expozic s fotografiemi a dalšími předměty zde byla také expozice mučicích nástrojů. V roce 1964, po vybudování památníku v Terezíně, bylo muzeum zrušeno. Část fotografií byla přesunuta do knihovny a druhá část skončila v Severočeském muzeu.

---

26 dnešní Lidové sady

Další zajímavou sérií fotografií jsou snímky představující knihovnu či knihovny v proměnách času. Dokumentují vývoj českého i německého knihovnictví v Liberci a jeho regionu. Najdeme zde snímky původních budov knihoven, jejich místností a zařízení i zaměstnanců. Zajímavostí jsou pak snímky z požáru Státní studijní knihovny v roce 1954. Ta tehdy ještě sídlila v ulici U věže č. 9. Rozsáhlý požár zničil celou budovu a většinu fondu knihovny.

3.9. Dobové archiválie

Historický fond knihovny obsahuje, kromě jiných běžných artiklů knihovnického typu, také sbírku dokumentů, souhrnně nazývanou archiváliemi. Je obtížné uvést jejich celkový počet, neboť sbírka nebyla ještě plně seříděna, zpracována ani patřičně seřazena. Navíc je spousta drobných archiválií uskladněna pouze v krabicích či deskách. Do sbírky archiválií jsou zařazeny osobní kroniky či deníky, spisy, dokumenty, smlouvy, zprávy, letáky, brožury, noviny, články, kalendáře aj.

Jádrem fondu je pět souborů archiválií. Dne 4. dubna 2006 bylo těchto pět souborů zaevidováno a vystaveno pět evidenčních listů Národní archivní dědictví (NAD). V evidenčních listech se mimo jiné uvádí název vlastníka, jméno původce, časový rozsah, fyzický stav, druh obsahu, místo vzniku a metráž. Také zde najdete počet fyzických jednotek či svazků, týká-li se to více drobných archiválií umístěných například v deskách.

První soubor obsahuje dokumenty Mimořádného lidového soudu v Praze z let 1945-1947 a dokládá tři poválečné soudní procesy s nacisty. První se týká soudu s Kurtem Delueguem. Další, podstatně obsáhlejší spis se věnuje soudnímu řízení s K. H. Frankem. A poslední, v pořadí třetí spis, se týká soudu s různými poslanci a senátory Sudetendeutsche Partei (SdP). České a německé spisy obsahují akta o uvěznění, soudním řízení včetně obžaloby a obhajoby, protokoly, zprávy, posudky, důkazy, výpovědi, fotografie, novinové výstřižky, korespondenci a též rozsudky. Nebo opisy dokumentů Štěchovického archivu ze spisu K. H. Franka, jeho korespondence s nacistickými pohlaváry.

Druhý soubor *Sudetendeutsche Anstalt für Landes und Volksforschung Liberec* z let 1920 až 1943 obsahuje zápisy jednání německých politických stran z 31. srpna a 1. září 1920 na zámku Neuhütel bei Stauding²⁷.

Souborem číslo tři je titul od Armina Spitalera *Denkschrift über die wirtschaftliche Benachteiligung der Sudetendeutschen* z r. 1938. Jedná se o úřední spis, zprávu o hospodářské situaci sudetských Němců, určenou Walteru Runcimanovi. Ten vedl diplomatickou misi Velké Británie do tehdejšího Československa. Misi, která měla zprostředkovat jednání mezi Sudetoněmeckou stranou a československou vládou²⁸.

---

²⁷ Nová Horka u Studénky, okr. Nový Jičín

²⁸ tzv. Runcimanovu misi

Čtvrtým souborem je třicet pět svazků osobní kroniky z pozůstalosti českého spisovatele, inženýra a profesora Jaroslava Cermana z let 1886-1970. Toto dílo se skládá z rukopisných a modrým inkoustem česky psaných vzpomínek, událostí, poznámek, kreseb, osobní korespondence a novinových ústřížků, vše vlepené do sešitů.

A konečně posledním pátým souborem archiválií knihovny je osm svazků z let 1918-1945 a týkajících se dr. Wilhelma Plejera, redaktora Reichenberger Tagesboten. Obsahuje rukou nebo strojově německy psané zápisky, vzpomínky, básně, novinové výstřižky a osobní korespondenci.

Dalším příkladem archiválií knihovny jsou různé úřední dokumenty, smlouvy, vyhlášky, rozkazy, jmenovací dekrety či například udělení řádu s podpisem Adolfa Hitlera a slepotiskovým razítkem říšského kancléřství.

Wanderbuch in Folge allerhoechsten Patents vom 24. Februar 1827 = Wandrownická knížka dle neywyssjho patentu od 24. Unora 1827 je Vandrovnická knížka pocházející z první poloviny 19. století patřila libereckému soukenickému tovaryši Ignáci Siebeneicherovi. Obsahuje razítka, podle kterých můžeme určit, kudy zmíněný tovaryš během svého vandru šel. Kromě razítek zde najdeme i soudobou rytinu s pohledem Liberce (sign. T II 29) [Carva, 197-, s. 3].

Knihovna vlastní několik upomínek k dějinám dělnického hnutí, například ty na památnou svárovskou stávkou v podobě dobových brožur. Jde o *Svárovské nepokoje dělnické v okrese Tannwaldském v Čechách* nebo *Zastavení práce a dělnické zbouření*. Text obou těchto brožur je německo-český, jsou vytištěny v roce 1870 v Liberci (sign. T II 99, T II 100) [Carva, 197-, s. 3].

4. Zpracování Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

Krajská vědecká knihovna v Liberci řídí svou činnost dle tzv. knihovnického zákona Sb. 257/2001. Vyhláška č. 88/2002 k provedení tohoto zákona pak stanovuje povinnosti evidence a revize knihovního fondu [Česko, 2002].

Do roku 1954 byla většina fondu rukopisů, prvatisků, starých a vzácných tisků evidována a zpracována. Ničivý požár toho roku samotný fond sice přežil, nikoliv však dokumentace o něm. Bohužel se tak přišlo i o informace svědčící o původu některých dokumentů fondu. Knihovna tak byla v mnoha případech odkázána pouze na provenienční poznámky a razítka uvnitř knih. Postupně byl fond znovu zaevidován a zpracován. U nových přírůstků k tomu docházelo automaticky. Opět byly vytvořeny místí i přírůstkové seznamy a lístkové katalogy. Katalogizační lístky, na kterých byly publikace popsány podle Pravidel popisu starých tisků, se množily na cyklostylu a tiskly se na blány²⁹. Což v případě tohoto fondu nebylo jednoduché, neboť popis jednotlivých dokumentů byl značně rozsáhlý a text je většinou v latině nebo němčině a psaný švabachem [Carva, 1983].

V šedesátých a sedmdesátých letech, hlavně v souvislosti se zpracováním bibliografie³⁰ k výročí 500 let českého knihtisku, zkatalogizoval historický fond knihovny pan Václav Carva. Zároveň vytvořil i lístkový katalog. Vznikl tak jmenný katalog určený uživatelům knihovny a úřední katalog pro potřeby revize. Předmětový katalog se již nepodařilo vytvořit. [Kříček, 2003, s. 187].

Pro nejcennější exempláře uložené v trezoru knihovny byly určeny signaturní řady T, T I, T II, T 3 a T 4 dle označení umístění v původní budově knihovny. Dobovým fotografiím a pohlednicím pak logicky připadly signaturní řady TF a TP. Těm vzácným tiskům umístěným v Trezoru, kterým už nebylo možno přiřadit signaturu T, byly uděleny běžné signatury. I zbytek fondu, který je deponován ve skladu, bývá značen dle svého formátu či druhu dokumentu běžnými signaturami knihovny. Jedná se například o řady A a B standardního fondu, řady PA, PB a PC určené pro periodika, řady MP pro mapy³¹ a řady H pro hudebniny.

---

²⁹ jemné blány z třešňového dřeva

³⁰ v roce 1968 byl vydán Výběrový soupis zajímavých starých tisků z fondu Vědecké a lidové knihovny v Liberci. Tato bibliografie uspořádaná panem Václavem Carvou obsahovala 138 záznamů čtenářsky nejzajímavějších tisků knihovny.

³¹ ty nejstarší jsou také pod signaturou T

Evidence Historického fondu knihovny je v současnosti vedena formou evidenčních seznamů, jde o přírůstkový a úbytkový seznam, kartotéčních lístků či katalogizačních záznamů. Revize fondu pak probíhají v souladu s platnou knihovnickou legislativou v rámci revizí fondů celé knihovny. Ta poslední se uskutečnila v roce 2012. Nicméně v letech 2016-2017 došlo k dílčím revizím fondu Germanik z Českých a mapového fondu.

Zajímavý případ se stal v roce 1974. Při kontrole se zjistilo, že některé knihy Historického fondu knihovny chybí. Šlo celkem o 11 titulů převážně starých tisků [Carva, 1974]. V roce 1983 však bylo Antikvariátem Praha vráceno zpět knihovně osm ukradených knih. Byly zadrženy při pokusu vyvézt je do zahraničí [Kulajtová, 1986].

Koncem 80. let došlo v knihovně k prvnímu pokusu o automatizaci knihovnických procesů, ale počítač ATARI nesplňoval nároky knihovníků. V roce 1991 se objevil další pokus, ale k samotné automatizaci došlo teprve až v roce 1996, kdy byl do knihovny zakoupen knihovnický systém Rapid Library společnosti Cosmotron Systems Ltd. [Zizienová, 2007, s. 21, 28]. V současnosti knihovna používá jeho pokročilejší verzi Advanced Rapid Library (ARL).

S pořízením automatizovaného knihovního systému v knihovně započal proces počítačového zpracovávání fondu. Během posledních let přešla knihovna v rámci tohoto zpracování z bibliografického formátu UNIMARC na nový bibliografický formát MARC21 a z katalogizačních pravidel AACR2 na nová katalogizační pravidla RDA. Také postupně začala digitalizovat své nejvzácnější sbírky. Před samotnou digitalizací však bylo potřeba nejprve dané dokumenty zkatalogizovat, a pokud již zkatalogizovány byly, tak zkontrolovat a doplnit stávající záznam. Dokumenty Historického fondu byly do té doby evidovány převážně jen v interním lístkovém katalogu. V současné době se fond stále ještě katalogizuje.

Samotná katalogizace či rekatalogizace probíhá metodou de visu (s knihou v ruce) a dle platných mezinárodních knihovnických standardů. Provádí ji oddělení katalogizace knihovny a pokud to lze, využívá výhody sdílené katalogizace a záznamy stahuje přes protokol Z39.50. V rámci katalogizace knihovna přispívá do Databáze národních autorit ČR a do Souborného katalogu ČR. Pro potřeby digitalizace se provádí kontrola v Registru digitalizace a případně se podá žádost o přidělení čísla České národní bibliografie. Data jsou ukládána na serveru – centrálním úložišti knihovny či případně na externích pevných discích.

Od roku 1956 probíhá zpracování sbírky Germanik z Českých zemí, jejímž jádrem je uzavřený historický fond³². V současné době je zpracování stávajícího fondu dokončeno, probíhá pouze rekatalogizace existujících záznamů tisků určených k digitalizaci. V rámci digitalizace fondu Germanik z Českých zemí došlo k masivní rekatalogizaci vybraných titulů, zejména periodik. Původní záznamy byly zpracovány před téměř 25 lety a současným nárokům již nevyhovovaly [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015]. V souvislosti s digitalizací germanik se upravilo a podstatně rozšířilo 200 jmenných autoritních záznamů [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2016]. Fond je průběžně doplňován novými kousky.

Od roku 2001 poskytuje knihovna v rámci spolupráce s Technickou univerzitou v Liberci svůj Historický fond Katedře dějepisu pro účely výuky. V průběhu projektu s názvem „Kniha jako historický pramen“ studenti provádějí jednoduchou katalogizaci a popis starých a vzácných tisků knihovny, dohledávají co možná nejpodrobnější informace o tématu či autorovi. Učí se katalogizaci, katalogizačním pravidlům, knihovnické terminologii i jak pracovat se starými tisky. Při práci studenti vyplňují „katalogizační listy“, které jsou uloženy v elektronické podobě v knihovně a na Katedře dějepisu. Výsledkem je seznam, který je přístupný z webových stránek knihovny či stránek samotné katedry. Tento seznam je podkladem pro následnou elektronickou katalogizaci knihovny [Pastyříková a Svoboda, 2004, s. 115-117].

V roce 2004 vyšel 4. díl Průvodce po rukopisných fondech v České republice s názvem Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice, kde byly stručně popsány rukopisy Krajské vědecké knihovny v Liberci. Editorem knihy je Pavel Brodský a vydala ji Akademie věd České republiky, Komise pro studium a soupis rukopisů.

Dne 4. dubna 2006 byl fond dobových fotografií včetně sbírky pohlednic spolu s fondem drobných archiválií souhrnně zaevidován Národním archivem České republiky. Oběma fondům byly vystaveny evidenční listy Národního archivního dědictví (NAD). Fondu fotografií evidenční list č. 6 a fondu archiválií evidenční listy č. 1 až 5. V evidenčních listech se mimo jiné uvádí název vlastníka, jméno původce, časový rozsah, fyzický stav, druh obsahu, místo vzniku a metráž. Také zde najdete počet fyzických jednotek či svazků, týká-li se to více drobných artiklů umístěných například v deskách. Obě sbírky pak byly zveřejněny na stránkách portálu Badatelna³³, na kterém Národní archiv ČR prezentuje české archivní fondy a sbírky.

---

32 od 90. let probíhá také počítačové zpracování fondu Germanik z Českých zemí

33 http://badatelna.eu/institute/Krajska_vedecka_knihovna_v_Liberci/fondy

Od roku 2015 probíhá třídění a popis sbírky dobových fotografií včetně pohlednic. Od ledna 2017 pak přichází na řadu samotné zpracování této sbírky. Při této příležitosti se fond rovnou i digitalizuje. Vytvoří se katalogizační záznam, který je provázán s digitalizovanými fotografiemi či pohlednicemi.

V letech 2013-2014 byly v rámci projektu Historické mapy Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa³⁴ popsány některé významné historické mapy knihoven, archivů a muzeí regionu. Mezi zúčastněnými institucemi, jež poskytly mapy ze svého fondu, byla i Krajská vědecká knihovna v Liberci. Mapy byly zpřístupněny v digitalizované formě a s krátkým popisem na webových stránkách organizace Euroregion Nisa³⁵ [Euroregion Nisa, 2014].

---

34 Projekt č. 1001.02/051213/CZ.4/1/03 byl podpořen z Fondu malých projektů ČR/Sasko v programu Ziel3/Cíl3 v rámci Evropského fondu pro regionální rozvoj částkou přes 360tis Kč.

35 http://ern.cz/index.php? D=281&cmd=33&file=Mapy_ERN&category=1

5. Stav Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

Fyzický stav Historického fondu knihovny odpovídá jeho stáří, původu, použitým materiálům, způsobu uchovávání a též jeho pohnutým dějinám. Nelze se proto divit, že převážná většina sbírky jeví jistou míru opotřebení. Některé dokumenty na sobě nesou stopy špatného zacházení, četného stěhování či právě nevhodného uložení. Další mají zase volné listy, rozpadlou vazbu či jsou jinak poškozené. Také vlhko a plíseň ve skladech si vybraly svou daň.“ Z českých menšinových knihoven se zachovalo jen pár desítek knih, které byly většinou zničeny vlhkem” [Trojanová, 2014, s. 34]. Některé staré tisky přežily památný požár roku 1954, který zničil většinu tehdejšího fondu knihovny, jeví dodnes známky dýmu či dokonce ohoření.

Nejvíce ohroženy jsou v knihovně novodobé knihovní fondy. Jedná se o tisky 19. a 20. století. Ty byly tištěny na nekvalitních, podřadných materiálech a jsou ohroženy především degradací kyselého papíru. „Papíry vyrobené po roce 1845-1850 jsou vyráběny, díky změně technologie a materiálů, z nekvalitních dřevitých surovin a jejich životnost je velmi nízká“ [Incad, 2013-2016]. To způsobuje rychlejší opotřebení a degradaci materiálu. Papír se pak snadněji trhá, drolí a láme.

V Krajské vědecké knihovně v Liberci jsou v nejhorším stavu svázané ročníky časopisů a novin 19. a 20. století. Ale nejedná se pouze o periodika. I valné části knih Historického fondu hrozí nevratné poškození. Například mnoha českým knihám vydaným v 19. a 20. století reziví a rozpadá se drátěná vazba. Tato periodika a knihy jsou mnohdy v takovém stavu, že se už ani nedají půjčit domů. Pokud to jejich stav dovolí, jsou čtenářům k dispozici pouze prezenčně v knihovně [Pluhař, 2010].

Prvotisky a rukopisy, potažmo staré tisky, jsou převážně v dobrém stavu. Jen výjimečně uvnitř chybí některé stránky. Někde jsou zase odstraněny puklice či přezky. Je paradoxem, že tyto dokumenty, jež jsou o tolik starší, jsou v daleko lepším stavu, nežli tisky 19. či 20. století.

Jednou z možností ochrany fondu je tzv. odkyselování. Jedná se o chemické ošetření papíru, jež je schopno zastavit nebo alespoň zpomalit degradaci papíru. Ovšem tento proces není vhodný pro všechny druhy dokumentů. Doposud nebyla žádná z částí Historického fondu knihovny podrobena procesu odkyselení, to se plánuje až v budoucnu. Doteď byl fond čištěn pouze mechanicky.

Knihovna bohužel: „...nemá dostatečné finanční ani technické prostředky potřebné k sanaci a udržování všech historicky cenných knih“ [Tandler, 1996, s. 13]. A přitom se kolikrát jedná o jedinečný zdroj informací, mnohdy nenahraditelný svým regionálním původem a též reflektující dění své doby.

Nejúčinnějším způsobem ochrany fondu v takovémto případě zůstává převod dokumentů do jejich digitální podoby. Jedině tímto způsobem jsou dokumenty chráněny před případným dalším poškozením, jejich obsah je uchován budoucím generacím a zároveň jsou přístupné jak odborníkům a badatelům, tak i široké veřejnosti.

6. Uchovávání Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

Dle tzv. knihovnického zákona Sb. 257/2001 je knihovna povinna zajistit ochranu knihovního fondu před krádeží, poškozením a před nepříznivými vlivy prostředí. Také zodpovídá za restaurování knihovních dokumentů, případně jejich převedení na jiný druh nosiče, je-li to potřeba [Česko, 2001].

Jak dále stojí v knihovnickém zákoně, rozsah ochrany a způsoby manipulace s fondem knihovny závisí na charakteru uchovávaných dokumentů. Je o to více důležitý, týká-li se historických sbírek, jedinečných či vzácných fondů a v neposlední řadě i velmi cenných sbírek regionálního charakteru. Zde nestačí pouze preventivní péče.

V původní budově knihovny byly dokumenty uloženy ve třech trezorech (vysoký, hlavní a malý trezor) a jedné plechové skříni umístěných různě po chodbách či skladištích. Později také v jedné místnosti zvané „Kuřárna“. „Tuto místnost jsme dostali teprve letos, do té doby byl fond doslova nacpán ve stávajících trezorech. Až do přidělení plechové skříně byl fond se signaturou T uskladněn s ostatními knihami ve fondu vědeckého oddělení, nebyl nikým spravován a několikrát po sobě stěhován po různých místech skladiště“ [Carva, 1974].

Nejvzácnější část Historického fondu knihovny je uložena v zabezpečené místnosti k tomu určené. Této místnosti se v knihovně říká Trezor. To podle uskladnění ještě v původní budově, kdy Historický fond našel své místo v bývalém bankovním trezoru. V dřívějších dobách totiž umístění Historického fondu odpovídalo omezeným možnostem knihovny. Tisky byly uloženy s dnešního pohledu v nevhodných podmínkách.

Ochrana Historického fondu je zajištěna proti vnějším i vnitřním vlivům tak jak jen to možnosti knihovny dovolují. Knihovna se snažila vytvořit takové skladovací podmínky, jež měly zabránit negativním vlivům různých faktorů podílejících se na degradaci knihovních materiálů.

Trezor je místnost v knihovně přizpůsobená delikátnosti fondu v něm uloženém. Je klimatizovaná, se stálou teplotou a vlhkostí vzduchu. Osvětlení je ve formě zářivek. Kontrola požáru je řešena požárními hlásiči umístěnými na stropě a proti krádeži je chráněna bezpečnostními dveřmi s dvojitými zámky. Nachází se na patře D1 a vstup je možný pouze na kód a na klíče. Je tedy regulován a toto povolení mají pouze dva pověřeni zaměstnanci knihovny a za určitých podmínek ohrožení bezpečnosti i správce budovy. Fond je pojištěn v rámci pojištění celé knihovny.

Místnost je vybavena plechovými regály, dále zde najdeme dvě vyšší uzamykatelné skříně a další dvě mapové skříně. Volně v regálech jsou dokumenty řazeny dle signatur (v případě rukopisů a tisků). Fotografie jsou uloženy v krabicích v regálech či skříních. Po zpracování jsou v běžných obálkách vkládány do kartotéky, kde jsou řazeny dle data zpracování. Archiválie jsou roztrženy ve složkách a ty jsou umístěny v regálech či skříních. Mapy pak mají své místo v mapových skříních.

Jednou za půl roku probíhá důkladnější úklid celé místnosti, o běžnou údržbu, např. úložných prostor, se jinak stará personál pověřený přístupem.

Část Historického fondu, jež není uložena v Trezoru (jedná se především o Historický fond Germanik Českých zemí) je zařazena ve skladech knihovny mezi dokumenty běžného fondu a pod běžnou signaturou. Tyto tisky jsou bohužel ohroženy nejvíce, neboť zde nejsou žádné zvláštní klimatické podmínky vhodné pro uchovávání tohoto druhu dokumentů.

S Historickým fondem knihovny je třeba zacházet tak, jak stav a vzácnost dokumentů vyžaduje. Opatrně, šetrně a pouze pokud je to nezbytně nutné. Při manipulaci s dokumenty je pak nezbytné používat rukavice. V rámci zvýšení ochrany snad v blízké době budou, alespoň ty nejvzácnější dokumenty uloženy v ochranných pouzdrech.

Knihovna nemá vlastní konzervátorské ani restaurátorské oddělení. Když je potřeba, pošle se dotýčný dokument na opravu ke specialistům, např. do Konzervátorského oddělení Národní knihovny ČR. Je to pouze otázka peněz.

V roce 2015 například knihovna nechala zrestaurovat starý tisk *Societas Jesu usque ad sanguinis et vitae profusionem militans, in Europa, Africa, Asia, et America, contra Gentiles, Mahometanos, Judaeos, Haereticos, Impios, pro Deo, Fide, Ecclesia, Pietate. Sive Vita, et Mors eorum, qui Ex Societate jesu causa Fidei, Virtutis propugnatae, violenta morte toto Orbe sublati sunt* od Matěje Tannera z roku 1675. Ten byl poškozen při havárii vodovodního potrubí v roce 2015. Kompletní restaurátorské práce provedla restaurátorka paní Jana Dřevíková [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2016].

Knihovna by ráda v budoucnu nechala zrestaurovat dvacet pět svých nejcennějších děl, mimo jiné i Schnedelovu kroniku světa či Rohnovu kroniku Frýdlantu a Liberce. Tu by chtěla vydat i jako kritickou edici.

Druh fondu	Smíšené knihovní sbírky	Černobílé fotomateriály	Barevné fotomateriály	Magnetic ká média
Teplota (příjemná) [kolísání]	18±2 °C (do 25 °C) [do 2 °C/24 h]	16±2 °C (do 21 °C) [do 1,5 °C/24 h]	5±1 °C (do 7 °C) [do 1,5 °C/24 h]	18±2 °C (do 25 °C) [do 3 °C/24 h]
Relativní vlhkost (příjemná) [kolísání]	50±5 % (40-60 %) [do 5 %/24 h]	30±5 % (20-50 %) [do 5 %/24 h]	30±5 % (20-50 %) [do 5 %/24 h]	30±5 % (20-50 %) [do 5 %/24 h]
Proudění vzduchu	do 0,5 m/s	do 0,5 m/s	do 0,5 m/s	do 0,5 m/s
Intenzita osvětlení [krátkodobě]	do 50 lx [do 2500 lx]	do 50 lx [do 2500 lx]	do 50 lx [do 2500 lx]	do 50 lx [do 2500 lx]
Intenzita UV- záření	do 75 m W/lm	do 75 m W/lm	do 75 m W/lm	do 75 m W/lm
Roční osvit	do 200000 lx.h	do 200000 lx.h	do 200000 lx.h	do 200000 lx.h
Prašnost	do 50 m g/m ³	do 50 m g/m ³	do 50 m g/m ³	do 50 m g/m ³
NO_x	do 10 m g/m ³	do 10 m g/m ³	do 10 m g/m ³	do 10 m g/m ³
SO₂	do 10 m g/m ³	do 10 m g/m ³	do 10 m g/m ³	do 10 m g/m ³
CO₂	do 4,5 mg/m ³	do 4,5 mg/m ³	do 4,5 mg/m ³	do 4,5 mg/m ³
Ozón	do 4,5 m g/m ³	do 4,5 m g/m ³	do 4,5 m g/m ³	do 4,5 m g/m ³

Tabulka 13 – Doporučené parametry klimatu pro některé druhy fondů [Národní knihovna ČR, 2013]

7. Zpřístupňování Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

„Ústřední dilema knihovnictví představuje dialog mezi ochranou originálu a zpřístupněním uchovávaných dokumentů. Moderně pojatá ochrana knihovních sbírek má k dispozici nástroje k řešení tohoto rozporu ...“ [Česko, 2001].

Historický fond Krajské vědecké knihovny obsahuje jedinečná a vzácná díla. Proto je třeba tyto dokumenty ochraňovat více než ostatní fond knihovny. Měly by být uchovávány a studovány pokud možno ve stálých podmínkách, neboť jedno z největších nebezpečí pro knihy je náhlá změna klima. Také je nutná ochrana proti mechanickému poškození či odcizení. Z tohoto důvodu jsou tyto dokumenty zpřístupňovány ve speciálním režimu. Některé texty dokumentů historického fondu jsou uživatelům též přístupné v digitální podobě, pokud jsou již digitalizované.

Záznamy většiny dokumentů historického fondu získaných do r. 1991 lze najít v interním listkovém katalogu Studijní knihovny. Dokumenty zpracované po r. 1991, nové a výběrově i ty starší, jsou pak součástí online katalogu [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Knihovna používá online katalog OPAC společnosti Cosmotron, který je veřejnosti přístupný prostřednictvím webové stránky knihovny³⁶. Součástí jednoho uživatelského rozhraní jsou kromě obecného katalogu knihovny i katalogy jejích poboček, dále pak katalogy novinek, výměnného fondu, e-knih, elektronických časopisů, článků, autorit, regionálních osobností a germanik českých zemí.

Databáze Germanik z Českých zemí, která zahrnuje téměř kompletní informace o tomto fondu, se buduje od roku 1993 a je součástí online katalogu Krajské vědecké knihovny v Liberci. V rámci tohoto fondu má knihovna i vlastní databázi německy píšících autorů z ČR, kterou průběžně doplňuje [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

---

36 www.kvkli.cz

V letech 2012-2013 byla knihovna jednou z institucí podílejících se na provozu libereckého regionálního katalogu KALIKO. Dalšími knihovnami byly Univerzitní knihovna Technické univerzity v Liberci, Lékařská knihovna Krajské nemocnice Liberec, Knihovna Státního okresního archivu Liberec, Knihovna Severočeského muzea v Liberci, Knihovna Střední zdravotnické školy a Vyšší zdravotnické školy, Hochschulbibliothek Zittau/Görlitz a Książnica Karkonoska [Zizienová, 2012]. V roce 2013 byl provoz katalogu ukončen.

V Knihovním řádu knihovny se píše, že se dokumenty historického fondu půjčují pouze ke zdůvodněným účelům, a to pouze prezenčně v prostorách Studijní knihovny, kde jsou k dispozici následující výpůjční den po vyžádání. Dále zde stojí, že pokud tisky existují v digitální podobě a jsou přístupné v digitální knihovně, tak se fyzicky půjčují jen zcela výjimečně. Nicméně část z nich nelze z důvodu jejich ochrany či špatného stavu poskytnout ani prezenčně [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

Pokud již byl daný dokument digitalizován, je v jeho záznamu v online katalogu knihovny uveden patřičný odkaz do Digitální knihovny. Knihovna využívá Digitální knihovnu Kramérius³⁷, což je open-source databáze, nyní pracující ve verzi 5.3.6. [Incad, 2008-2012]. V prostorách knihovny, na počítačích k tomu určených v 1. patře, jsou k dispozici všem bez rozdílu všechny digitalizované dokumenty knihovny. Vzdáleným přístupem pak pouze ty, u kterých to dovoluje autorský zákon č. 121/2000 Sb. Jde o ty dokumenty, u kterých již pomínuly autorské závazky, tj. od smrti jejich autora či autorů prokazatelně uplynulo 70 let [Česko, 2000].

Knihovna též poskytuje reprografické služby. Samoobslužné kopírování dokumentů Historického fondu je ale z důvodu jejich unikátnosti a ochrany zakázáno. Dokumenty jsou mnohdy svázané v objemných svazcích a při kopírování docházelo k lámání jejich hřbetů. Povoleno je v omezené míře fotografování. Také je možné nechat si zhotovit kopie na bezkontaktním skeneru v grafickém studiu knihovny. V případě velkého zájmu o konkrétní dokument Historického fondu, u kterého by hrozila degradace materiálu, či by již byl poškozen, nechala by jej Krajská vědecká knihovna z důvodu prevence naskenovat. Vše pouze v souladu s autorským zákonem pro svoji osobní potřebu [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

---

37 <http://kramerus.kvcli.cz>

Knihovna také poskytuje možnost objednat si prostřednictvím služby EOD digitalizaci jakékoliv knihy ze svého fondu, vydané v letech 1500-1910 a nechráněné autorským zákonem. Samotnou digitalizaci pak provádí Národní technická knihovna³⁸ [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2017].

---

38 v rámci projektu „eBooks on Demand – A European Library Network (EOD)“

8. Digitalizace Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

Krajská vědecká knihovna v Liberci, stejně jako jiné knihovny, má povinnost ukládat a ochraňovat dokumenty kulturního dědictví, jež jí byly svěřeny do správy, budoucím generacím. Je to dáno Zákonem o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb č. 257/2001 Sb., ve znění pozdějších změn. Paragraf 18 říká „... knihovní fond a knihovní dokumenty musejí být ochráněny před poškozením a zcizením; uloženy ve vhodných podmínkách a provozovatel knihovny musí zajistit převod dokumentu na jiný druh nosiče, pokud je to potřeba k jejich uchování“ [Česko, 2001].

Od roku 1994 nechala knihovna vlastní činností a prostřednictvím grantu VISK ⁷³⁹, který vyhlašuje Ministerstvo kultury ČR, zdigitalizovat regionální noviny Reichenberger Zeitung vycházející v letech 1860-1938. Na samotné digitalizaci se podílely nejprve Národní knihovna ČR [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2006] a později firma Elsys Engineering.

V roce 2014 (či 2013) bylo zdigitalizováno dalších několik dokumentů Historického fondu knihovny Libereckou informační společností a.s. (LIS) s přispěním společnosti NUPSESO. Šlo o první liberecké noviny „Reichenberger Wochen-Bericht aus der Nähe und Ferne“, které vycházely v letech 1848-1849, pak o vlastivědný časopis „Od Ještěda k Troskám“ vycházející v letech 1922-1938 a v roce 1947 a Rohnovu kroniku Frýdlantu a Liberce z roku 1763. Do digitální podoby bylo převedeno na cca 3 100 stran textu a LIS tento projekt financovala v rámci své promoakce a s nákladem cca 50 000 Kč. Časově náročnou se stala tvorba metadat pro fulltextové prohledávání naskenovaných dokumentů. Převod některých písem do textové podoby (např. novogotické tiskové písmo, lidově zvané „švabach“), je náročný z důvodu jeho velké variantnosti, kdy tiskař často u jednoho písmene používá více jeho typů [Langer, 2014].

Ještě v průběhu téhož roku a opět za pomoci grantu VISK 7 se podařilo knihovně nechat zdigitalizovat další část svého Historického fondu. Periodikum „Stráž severu“ převedla do digitální podoby firma Scanservice a „Naše hory“ a „Cestu míru“ zdigitalizovala firma Exon [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2015].

---

39 VISK – Veřejné informační služby knihoven

Na podzim roku 2014 pak byla zahájena „Digitalizace knihovního fondu“ Krajské vědecké knihovny, jež byla jednou z částí velkého projektu s názvem „Rozvoj e-Governmentu v Libereckém kraji“. Jednalo se o největší počín kraje v rámci ICT, jehož cílem byla především modernizace veřejné správy v kraji a zefektivnění jejích služeb prostřednictvím vyššího využití informačních a komunikačních technologií. Projekt⁴⁰ byl spolufinancován Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci IROPu⁴¹ a z rozpočtu Libereckého kraje, jenž byl také jeho garantem a koordinátorem. Celková částka určená na digitalizaci činila téměř 114⁴² milionů korun. Knihovně z toho bylo poskytnuto 10 milionů korun, o něž se ale musela podělit s dalšími zainteresovanými krajskými institucemi [Daníčková, 2015].

Dodavatelem projektu „Digitalizace knihovního fondu“ byla společnost Ing. Ivan Sabó (Elsyst Engineering) se sídlem ve Vyškově, odborným dohledem pak byla pověřena Krajská vědecká knihovna v Liberci [Konvalinková, 2015, s. 9].

Dokumenty, poskytnuté za účelem digitalizace z knihoven, se na zakázku skenovaly v prostorech Univerzitní knihovny Technické univerzity v Liberci, kde na dvou skenerech zapůjčených firmou Elsyst vznikaly velmi kvalitní obrázky. Poté byly v dávkách elektronicky stahovány firmou Elsyst, kde byly ořezány, prošly OCR, byly doplňovány o kompletní popisná metadata, prováděna kontrola, kompletace a validace. Výsledný produkt pak putoval digitálními kanály do sídla Libereckého kraje a odtud do Krajské knihovny.

V rámci projektu byly průběžně digitalizovány dokumenty převážně Krajské vědecké knihovny v Liberci. Dále pak, například pro doplnění chybějících ročníků periodik Krajské knihovny, byly do digitální podoby převedeny tituly Severočeského muzea v Liberci, Oblastní galerie v Liberci, Muzea Českého ráje v Turnově a Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě [Konvalinková, 2015, s. 9].

Celkově se převedlo do digitální podoby přes 1 000 000 stránek převážně historických dokumentů v různých formátech. Šlo např. o regionální periodikum „Gablonzer Tagblatt“. Digitalizovány byly převážně staré tisky, Germanika z Českých zemí, dokumenty v německém jazyce vztahující se k Libereckému kraji a městu Liberec z 19. a první poloviny 20. století. Šlo o fond v České republice ojedinělý, doposud nikým nedigitalizovaný a vypovídající o životě německých obyvatel Liberecka do roku 1945 [Šulcová, 2015].

---

40 projekt č. CZ.1.06/1.00/08.07229

41 IROP – Integrovaný operační program Evropské unie pro regionální rozvoj

42 původně se uvádělo 119 miliónů korun

Během této „Digitalizace knihovního fondu“ knihovny se zainteresované instituce, tj. zástupci knihovny, Krajského úřadu, firmy Elsyst a Univerzitní knihovny, pravidelně setkávali na tzv. kontrolních dnech, aby se navzájem informovali o postupu prací.

V letech 2016 a 2017 proběhla další část digitalizace fondu Germanik z Českých zemí. V roce 2016 bylo prostřednictvím programu VISK 7 do digitální podoby převedeno periodikum „Vpřed“. A v roce 2017 se za peníze a také pod odborným dohledem Krajské vědecké knihovny v Liberci zdigitalizovalo dalších 131 monografií. Dodavatelem projektu byla opět společnost Elsyst Engineering v součinnosti, opět šlo o skenování, s Univerzitní knihovnou Technické univerzity v Liberci [Krajská vědecká knihovna v Liberci, 2016].

Od ledna 2017 probíhá v knihovně v rámci zpracování sbírky dobových fotografií včetně pohlednic také její digitalizace. Za tímto účelem si knihovna pořídila vlastní skener, na kterém fotografie skenuje, skenují se obě strany, a vzniklá archivní verze se archivuje. Poté se provádí ořez fotografií a přidává se vodoznak knihovny.

V současné době má knihovna zdigitalizováno celkem 3 798 monografií, což činí 780 706 jednotlivých stran. Dále pak 55 titulů periodik, z toho je 675 485 jednotlivých stran [Kramerijs, 2017].

Výběr dokumentů pro digitalizaci prováděl vedoucí bibliografického oddělení knihovny pan Václav Kříček. Samotná digitalizace probíhala dle doporučených standardů Národní knihovny ČR⁴³.

V budoucnu knihovna plánuje pokračovat v započaté digitalizaci svých nejcenějších dokumentů. Ráda by dokončila digitalizaci své sbírky historických fotografií. A hodlá i nadále postupně digitalizovat fond Germanik z Českých zemí. Knihovna by k tomu chtěla využít buď vlastní zdroje, nebo různé granty, projekty a programy⁴⁴.

---

43 <http://www.ndk.cz/standardy-digitalizace>

44 například Program spolupráce Svobodný stát Sasko – Česká republika 2014-2020

Popis	Archivní kopie (Archival Copy, Master Copy)	I. Zpřístupňující kopie (Production Master Copy)	II. Zpřístupňující kopie (Production Master Copy)
Využití (Usage)	Knihy, periodika, mapy, manuskripty	Knihy, periodika,	Mapy, manuskripty, knihy, periodika
Grafický formát (Image still format)	JPEG 2000	JPEG 2000	JPEG 2000
Přípona formátu (File format)	*.jp2	*.jp2	*.jp2
Využitá část specifikace (Specification Part)	1.část JPEG 2000	1.část JPEG 2000	1.část JPEG 2000
Migrační software (Migration software)	Kakadu	Kakadu	Kakadu
Druh komprese (Compression)	Bezeztrátová	Ztrátová	Ztrátová
Transformace (Transformation)	5-3 reversible filter	9-7 irreversible filter	9-7 irreversible filter
Kompresní poměr (Compression ratio)	-	1:20 až 1:30	1:8 až 1:10
Dlaždice (Tiling)	4096x4096	1024x1024	1024x1024
Průběh zobrazení (Progression order)	RPCL	RPCL	RPCL
Počet dekompozičních úrovní (Decomposition level)	5 nebo 6	5	5 nebo 6
Počet vrstev kvality (Quality layers)	1	12 (logaritmicky)	12 (logaritmicky)
Velikost regionů (Precinct size)	256x256 pro první dvě dekompoziční úrovně, 128x128 pro nejnižší úrovně	256x256 pro první dvě dekompoziční úrovně, 128x128 pro nejnižší úrovně	256x256 pro první dvě dekompoziční úrovně, 128x128 pro nejnižší úrovně
Zájmové oblasti (Regions of Interests)	Ne	Ne	Ne
Velikost bloků (Code block size)	64 x 64	64 x 64	64 x 64
Značka lokalizující dlaždice TLM (Tile Length Markers)	Ano („R“)	Ano („R“)	Ano („R“)
Přemostění (Bypass)	Ano	Ano	Ano
ICC profily (ICC profile)	Ano	-	Ano
Značka začátku hlavičky segmentu paketů SOP (Start Of Packet Header)	Ano (Cuse_sop=yes)	Volitelné	Volitelné
Značka konce hlavičky segmentu paketů EPH (End Of Packet Header)	Ano (Cuse_eph=yes)	Volitelné	Volitelné
Vložená metadata (Embedded Metadata)	Ne	Ne	Ne

Vytvořeno dne 4.4. 2012, Bedřich Vychodil, aktualizováno dne 20.3.2017 Natalie Ostráková

Obrázek 1 – Standardy pro obrazová data, doporučení pro digitalizaci [NK ČR, 2017]

9. Závěr

V celkové koncepci budování a rozvoje Krajské vědecké knihovny v Liberci nikdy nepatřil Historický fond mezi priority knihovny. Je to pochopitelné, neboť knihovna se svými omezenými finančními možnostmi byla nucena zajistit především řádný chod běžných knihovnických služeb.

O sbírku historických a cenných dokumentů knihovny měli vždy zájem spíše odborníci a badatelé nežli běžní uživatelé. Tato skutečnost pramenila převážně z toho, že povědomí laické a částečně i odborné veřejnosti o existenci tohoto fondu bylo mizivé. O to smutnější byla tato skutečnost, že se jedná o jedinečný fond, součást kulturního dědictví naší země, potažmo Libereckého kraje a města Liberce.

Cíleně celé této problematice nebyla doposud věnována žádná jiná práce. Díla pana Václava Kříčka sice popisují velmi podrobně dějiny libereckých knihoven a Krajské vědecké knihovny v Liberci, ale už nejdou tolik do detailu, co se popisu, procesů a chodu fondu týče.

Cílem mé práce naopak bylo shrnutí všech poznatků o Historickém fondu knihovny získaných jeho studiem. Jádrem práce pak byl popis samotného fondu. Při psaní své práce jsem si nejspíše neuvědomila, jak je Historický fond knihovny zajímavý a unikátní. A je jen škoda, že se o něm tak málo ví. Doufám proto, že i má práce alespoň částečně přispěje k většímu povědomí o tomto fondu.

Knihovna by mohla v rámci popularizace svého unikátního fondu pořádat výstavy, prohlídky či přednášky, na kterých by prezentovala své nejstarší či nejcennější písemné památky. Také by mohla fond propagovat prostřednictvím médií. Dále aktivně spolupracovat s různými paměťovými institucemi, vydávat výběry toho nejzajímavějšího z fondu, tisknout plakáty a letáky s danou tematikou.

Neméně důležité je v rámci zpopularizování fondu jeho počítačové zpracování. Je to nezbytné jak pro zpřístupnění informací o dokumentu uživatelům knihovny, tak i z hlediska budoucí digitalizace. Prostřednictvím digitalizace pak může knihovna celý dokument nabídnout ke zkoumání a poznávání široké veřejnosti.

Závěrem bych chtěla říct, jak jsem velmi vděčná, že mi při průzkumu fondu bylo dovoleno nahlédnout i do těch nejcennějších kousků sbírky. Byl to pro mne nevšední zážitek.

10. Seznam použité literatury

- BRODSKÝ, Pavel, ed., 2004. *Průvodce po rukopisných fondech v České republice. Díl IV., Rukopisné fondy centrálních a církevních knihoven v České republice*. Praha: Archiv Akademie věd České republiky, Komise pro studium a soupis rukopisů. Studie o rukopisech. Monographia; sv. 10. ISBN 80-86404-16-1.
- CARVA, Václav a Jaroslav TOMSA, 1985. *Stručný přehled vývoje libereckých knihoven*. Liberec: Česká beseda. Zprávy České besedy, sv. 53.
- CARVA, Václav, 1974. *Současný stav fondu starých a vzácných tisků ve Vědecké a lidové knihovně v Liberci ke dni 31. 12. 1974*. [V Liberci]. Interní dokument.
- CARVA, Václav, 1983. *Současný stav katalogů a katalogizace fondu starých a vzácných spisů KVK Liberec*. V Liberci, 7. 1. 1983. Interní dokument.
- ČESKO, 2000. Zákon č. 121 ze dne 7. dubna 2000 o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 36. s. 1658-1685. ISSN 1211-1244. Dostupné z aplikace: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>
- ČESKO, 2001. Zákon č. 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 98. s. 5683-5688. ISSN 1211-1244. Dostupné z aplikace: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>
- ČESKO, 2002. Vyhláška Ministerstva kultury k provedení zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb: [Vyhláška Ministerstva kultury č. 88/2002 Sb]. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 39. s. 1843-1844. ISSN 1211-1244. Dostupné z aplikace: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>
- ČÍLA, Ladislav. 1930. O vývoji českých knihoven v Liberci a okolí. In: *Prvních 10 let Okresního osvětového sboru v Liberci. 1920-1930*. Liberec: Okresní osvětový sbor v Liberci.
- DANÍČKOVÁ, Blanka. 2015. Projekt e-Government v Libereckém kraji nabídne unikátní mapu i zdigitalizované cenné písemnosti. *Liberecký kraj* [online]. Liberec: aktualiz. 2015-12-3 [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://www.kraj-lbc.cz/Projekt-e-Government-v-Libereckem-kraji-nabidne-unikatni-mapu-i-zdigitalizovane-cenne-pisemnosti--n332759.htm>
- INCAD et al. 2008-2012. *Kramerius 5* [online]. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://kramerius.kvkl.cz/search/>
- INCAD et al. 2013-2016. *Registr odkyselování* [online]. [Cit. 2017-06-07] Dostupné z: <http://www.registrdigitalizace.cz/czbrd/>
- KAŠPAR, Oldřich, 2010. Galika, italika a hispanika 16. a 18. století v Krajské vědecké knihovně v Liberci. *Studia ethnologica Pragensia*, č. (2). ISSN 1803-9812.
- KONVALINKOVÁ, Blanka, 2015. Digitalizace v Krajské vědecké knihovně v Liberci přesně po roce. *Světlik: svět libereckých knihoven*, (4). ISSN 1214-2751.
- KONVALINKOVÁ, Blanka, 2015. Rozvoj e-Governmentu v Libereckém kraji a jeho součást "Krajská digitalizace". *Světlik: svět libereckých knihoven*, (2). ISSN 1214-2751.

KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA (Liberec, Česko), 2007. *Zpráva o činnosti Krajské vědecké knihovny v Liberci, příspěvkové organizace za rok 2006*. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci.

KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA (Liberec, Česko), 2016. *Zpráva o činnosti Krajské vědecké knihovny v Liberci, příspěvkové organizace za rok 2015*. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci. ISBN 978-80-85874-79-2.

KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA (Liberec, Česko), 2017. *Zpráva o činnosti Krajské vědecké knihovny v Liberci, příspěvkové organizace za rok 2016*. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci. ISBN 978-80-85874-82-2.

KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V LIBERCI. [2010]. Podrobně k pojmu“ sudetika”. *Krajská vědecká knihovna Liberec – homepage CZ* [online]. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://www.kvkli.cz/specialni-sbirky/13-obecna/1399-podrobne-k-pojmu-sudetika.html>

KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V LIBERCI. 2017. Knihovní řád: platnost od: 1. května 2017. *Krajská vědecká knihovna Liberec – homepage CZ* [online]. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: http://www.kvkli.cz/files/knihovni_rad/Knihovni_rad_1_5_2017.pdf

KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V LIBERCI. 2017. *Krajská vědecká knihovna Liberec – homepage CZ* [online]. Liberec: Krajská vědecká knihovna v Liberci, [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://www.kvkli.cz/>

KŘÍČEK, Václav a KLIMEŠOVÁ TROJANOVÁ, Kateřina, 1994. *Malé dějiny knihovny: Pamětní spis [Státní vědecké knihovny v Liberci]*. 1. vyd. Liberec: Státní vědecká knihovna. ISBN 80-85874-00-8.

KŘÍČEK, Václav, 2000. Státní vědecká knihovna v Liberci – dějiny a výhledy. *Fontes Nissae*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-434-X. ISSN 1213-5097.

KŘÍČEK, Václav, 2003. Fond starých a vzácných tisků. *Fontes Nissae*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-770-5. ISSN 1213-5097.

KŘÍČEK, Václav, 2015. T jako Trezor. *Světlik: svět libereckých knihoven*, (3). ISSN 1214-2751

KULAJTOVÁ, Lýdie, 1986. *Zpráva o stavu fondu starých a vzácných tisků ve Vědecké knihovně V. Kopeckého v Liberci ke dni 20. června 1986*. V Liberci, 23. 6. 1986. Interní dokument.

LANGER, Jiří. 2014. Cenné historické tisky převedlo město spolu s krajskou knihovnou do digitální podoby. *Liberecký kraj* [online]. Liberec: aktualiz. 2014-10-3 [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://www.kraj-lbc.cz/Cenne-historicke-tisky-prevedlo-mesto-spolu---s-krajskou-knihovnou-do-digitalni-podoby-n255965.htm>

LEHMANN, Emil, 1931. *Handbuch der sudetendeutschen Volksbildung: kulturpolitisches Handbuch in Selbstdarstellungen der sudetendeutschen Verbände*. Reichenberg: Franz Kraus.

LUG, Viktor a Anton Franz RESSEL, 1938. *Heimatkunde des Bezirkes Reichenberg in Böhmen*. Neue Ausg. Reichenberg: Verlag der drei Lehrervereine des Reichenberger Bezirkes und des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Iser-Gaues.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY, 2013. *Ochrana knihovních fondů před negativními vlivy prostředí* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, [cit. 2017-07-30]. Dostupný z: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/sprava-a-ochrana-fondu/pece-o-knihovni-sbirky/vlivy>

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY, 2017. Standardy pro obrazová data, doporučení pro digitalizaci [online]. Praha: Národní knihovna ČR, [cit. 2017-07-30]. Dostupný z: <http://www.ndk.cz/standardy-digitalizace/standardy-pro-obrazova-data>

PASTYŘÍKOVÁ (HÁJKOVÁ), Kateřina a Milan SVOBODA, 2004. Katalogizace starých a vzácných tisků v Krajské vědecké knihovně v Liberci. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2003*. Brno: Sdružení knihoven České republiky, Vědecká knihovna v Olomouci, s. 115-117. ISBN 80-7053-254-8. Dostupné také z: <http://www.vkol.cz/cs/aktivita/konference-a-odborna-setkani/12--rocnik-odborne-konference/clanek/katalogizace-starych-a-vzacnych-tisku-v-krajske-vedecke-knihovne-v-liberci/>

PETRAŠEK, Radek. 2015. Liberecká knihovna se pochlubí vzácným objevem na pergamenech. *ČTK – Česká tisková kancelář* [online]. Praha: aktualiz. 2015-10-6 [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/liberecka-knihovna-se-pochlubi-vzacnym-objevem-na-pergamenech/1266672>

PLUHAŘ, Adam, 2010. Tisíce starých knih se mění v prach. S nimi mizí historie. *Mladá fronta Dnes. Liberecký Dnes*. 21 (200), s. B3. ISSN 1210-1168.

PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. 2016. Vandrovní knížka. In: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. Aktualiz. 2016-09-01 [cit. 2017-07-27]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Vandrovn%C3%AD_kn%C3%AD%C5%Beka

PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. c2017. Rudolf Wolkan. In: *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. Aktualiz. 2017-06-07 [cit. 2017-07-30]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Wolkan

Staré mapy [Euroregionu Nisa]. 2012. *Euroregion Nisa – Aktuální informace* [online]. Liberec, [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: http://www.ern.cz/index.php?D=281&cmd=33&file=Mapy_ERN&category=1.

SVOBODA, Milan, 2006. Zapomenuté knihy Rudolfa Wolkana: črta bio-bi-bliografická. *Fontes Nissae*. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7372-146-5. ISSN 1213-5097.

ŠULCOVÁ, Veronika. 2015. Projekt „Rozvoj e-Governmentu v Libereckém kraji“ je úspěšně ukončen. *Liberecký kraj* [online]. Liberec: aktualiz. 2015-12-4 [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/Projekt-Rozvoj-e-Governmentu-v-Libereckem-kraji-je-uspesne-ukoncen--n332832.htm>

TANDLER, Jan, 1997. *Inkunabule a staré tisky Státní vědecké knihovny v Liberci: projekt na téma*. Liberec: Podještědské gymnázium.

- TOMSA, František, 1926. *Dějiny podporovacího spolku "Dobročín" v Liberci od založení roku 1866 až do roku 1926*. Liberec.
- TROJANOVÁ, Kateřina, 2014. Knihovny v Liberci od konce války do konce století (1945-1999). *Světlik: svět libereckých knihoven*. ISSN 1214-2751.
- UHLÍŘ, Zdeněk, 2003-. Blokovaná kniha. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002130&local_base=KTD
- VALENTA, Jaroslav, 1996. *Fond "sudetic" a jeho možnosti badatelského využití*. Liberec: Podještědské gymnasium.
- VĚDECKÁ A LIDOVÁ KNIHOVNA VÁCLAVA KOPECKÉHO (Liberec, Česko). *Výběrový soupis zajímavých starých tisků z fondů Vědecké a lidové knihovny v Liberci*. Liberec: Vědecká a lidová knihovna. 1968.
- VODSEĎÁLEK, Petr, 2015. Digitalizace stála 120 milionů korun. *Liberecký deník*. (104). ISSN 1802-078x. Dostupný také z: http://liberecky.denik.cz/zpravy_region/digitalizace-stala-120-milionu-korun-20150505.html
- ZIZIENOVÁ, Marta. KALIKO: katalog libereckých knihoven online [poster]. In: Inforum 2012: 18. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, 22.-24. května 2012, Praha. Dostupné také z: <http://www.inforum.cz/pdf/2012/zizienova-marta.pdf>
- ZIZIENOVÁ, Marta, 2007. *Knihovny města Liberce – historie, současnost a perspektivy*. Praha. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Dostupné také z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/27930/>

11. Seznam grafů

Graf 1 – Složení Historického fondu Krajské vědecké knihovny v Liberci

12. Seznam tabulek

Tabulka 1 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle roku vydání

Tabulka 2 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle místa vydání

Tabulka 3 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle jazyka vydání

Tabulka 4 – Srovnání rukopisů a fragmentů rukopisů dle tematického zaměření

Tabulka 5 – Srovnání prvotisků dle roku vydání

Tabulka 6 – Srovnání prvotisků dle místa vydání

Tabulka 7 – Srovnání prvotisků dle jazyka vydání

Tabulka 8 – Srovnání prvotisků dle tematického zaměření

Tabulka 9 – Srovnání starých tisků dle roku vydání

Tabulka 10 – Srovnání starých tisků dle místa vydání

Tabulka 11 – Srovnání starých tisků dle jazyka vydání

Tabulka 12 – Srovnání starých tisků dle tematického zaměření

Tabulka 13 – Doporučené parametry klimatu pro některé druhy fondů

13. Seznam obrázků

Obrázek 1 – Standardy pro obrazová data, doporučení pro digitalizaci

14. Seznam příloh

Příloha 1 – Pergamenové torzo antifonáře 1

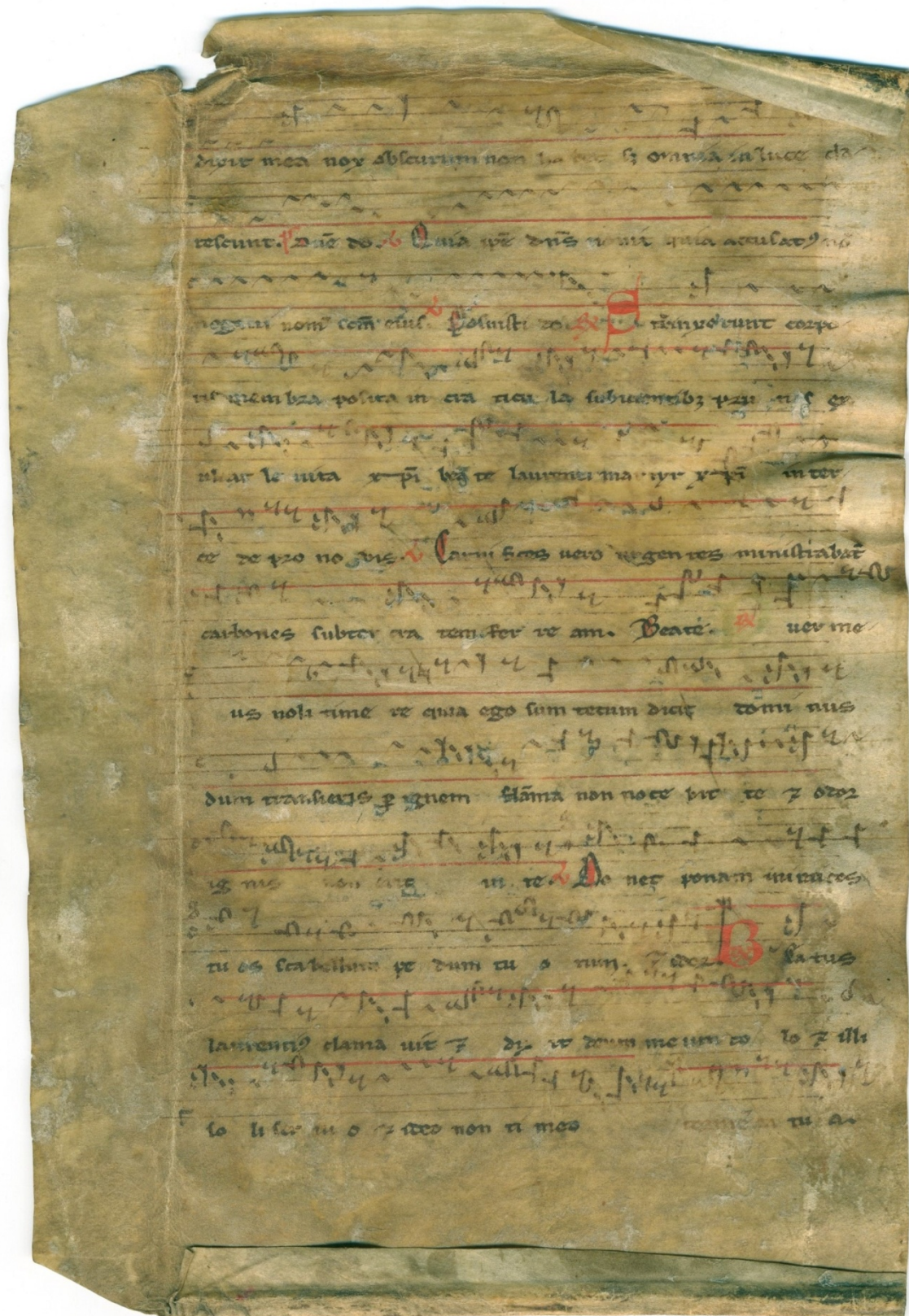
Příloha 2 – Pergamenové torzo antifonáře 2

Příloha 3 – Dochovaný foliant žaltáře 1

Příloha 4 – Dochovaný foliant žaltáře 2

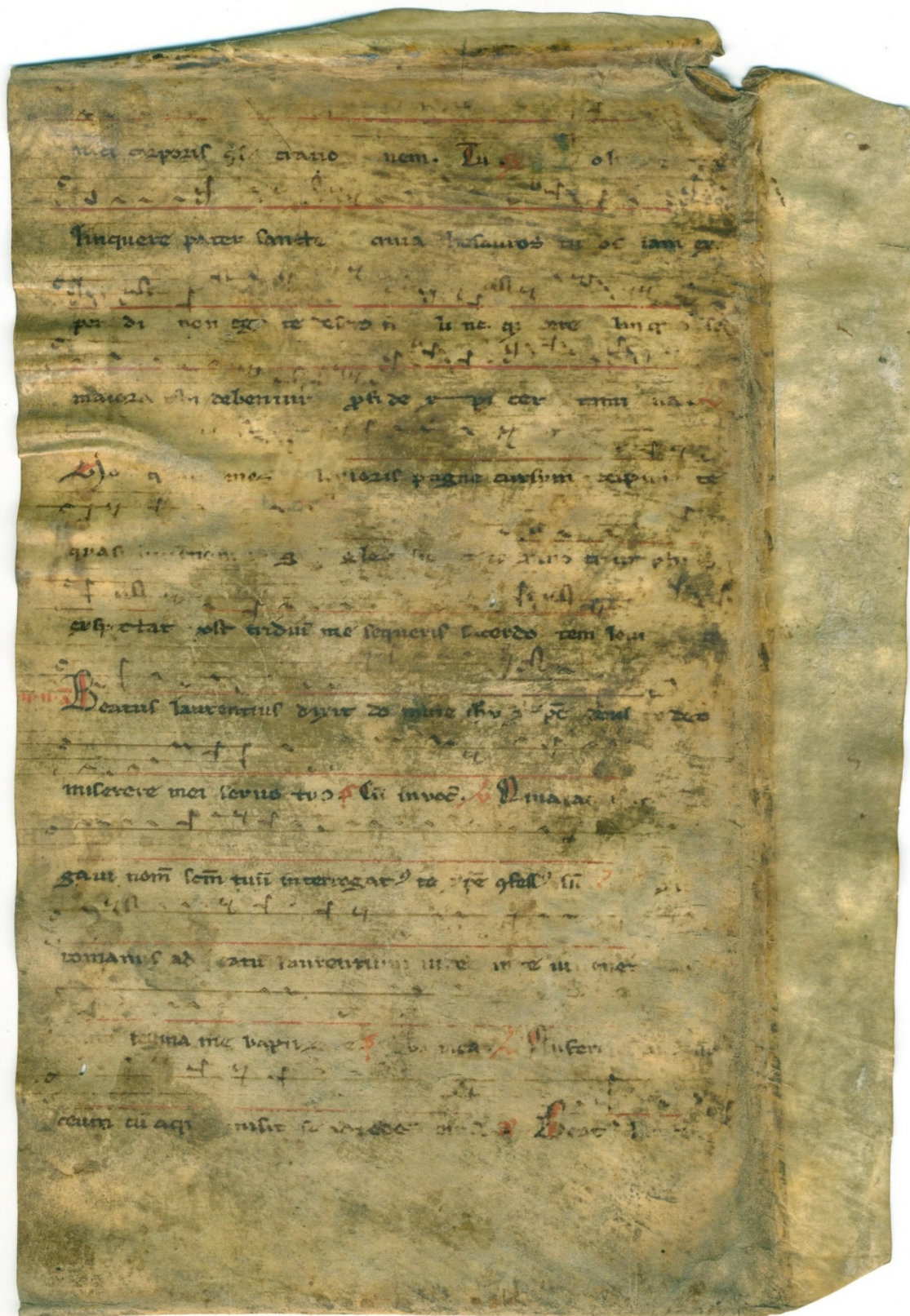
Příloha 5 – Rohnova kronika Frýdlantu a Liberce

Příloha 6 – Schedelova kronika

Příloha 1 – Pergamenové torzo antifonáře 1

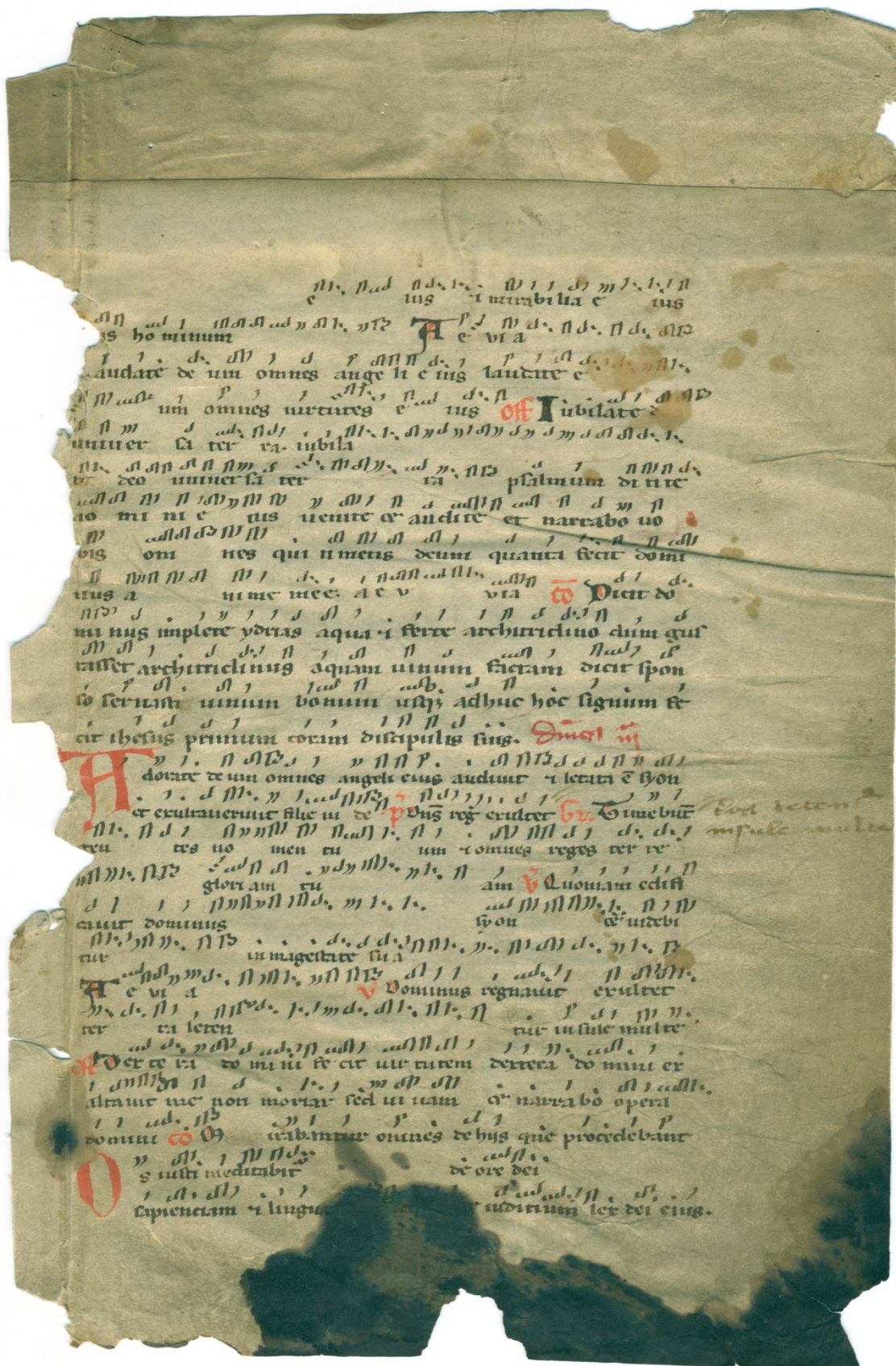

Příloha 2 – Pergamenové torzo antifonáře 2

Příloha 4 – Dochovaný foliant žaltáře 2

CHRONIC

Normalis

Böhmischer Cron-Behen,

Nunmehr

ins Allodium gezogener zweyer Städten

Friedland, und Reichenberg,

in welcher

Deren allda gewesten Hohen Herrschaften Succession, als deren Berken de Duba, deren von Biberstein, deren von Rädern, des von Wallenstein, deren von Gallas, und deren von und zu Clam, ihre Helden-Thaten, und Würden, Aufkommen der Städten, Veränderungen der Religion, der Catholischen Geistlichen Hirten Nachfolge, Kriegs- Bedrängnissen, Stadt- und Gerichts- Sachen, verschiedene Glücks- und Unglücks- Zufälle/ und was sonst etwann merkwürdiges allda vorgangen, theils aus fleißigen Geschicht- Schreibern, theils aus geschriebenen Anmerkungen zusammen getragen seynd;

Von

P. Johann Carl Rohn von Reichenberg aus Böhmen, AA. LL. & Philosophiæ Magistro, SS. Theologiæ Baccalaureo Formato, des Heil. Ordens deren Creutz- Herren mit dem Roten Herz, von der Buss der Seeligen Martyrer bey dem grösseren Heil. Creutz in der Königl. Alt- Stadt Prag Canonico Regulari und Archivario.

CUM LICENTIA SUPERIORUM

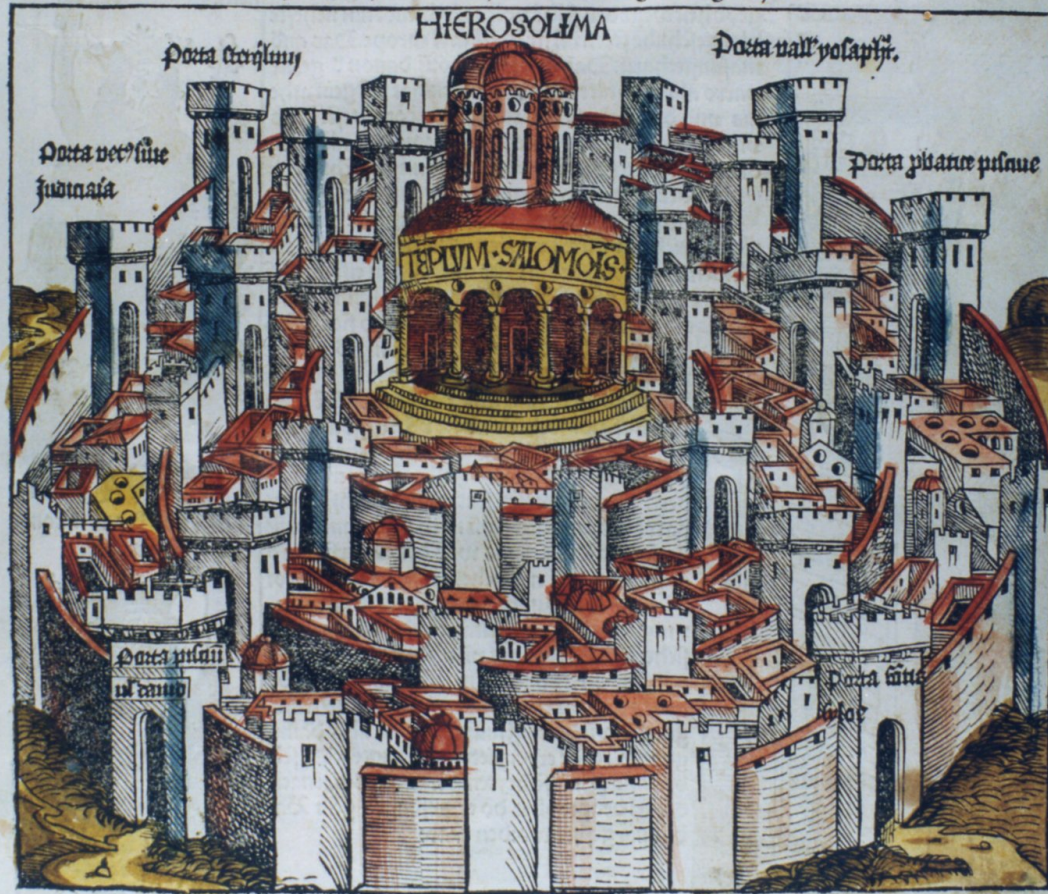
Altstadt Prag,

Gedruckt bey Johanna Pruschin, Wittib, durch Franz Glansky Factor,

Anno 1763.

Iherusalem in dem land palestina ein hawbtstat der iuden. ist zu ost Jebus. darnach Salem. zum dritte hierosolima. zu lest helia genant. der selben stat erster parwan was Canaan. der ein gerechter kōnig genant was. vñ hieß melchisedech ein briester des höchsten gottes. vñ parwet alda ein tempel den hieß er Solimā. Solymi wa² lewt bey dem land licia in den gebirgen wonende. die haben hierosolimā nach ine genāt. die selb stat ist bis zu dauids zeit ein wonung des cananeyschen volcks gewesen. Josue 8 iuden fürst mocht die selben chananeysche oder ihebusseyschen mit austreiben. aber als dauid nach austreybung der ihebusseysche diese stat wider parwet hieß er sie hierosolimam. das ist die allerbestigsten. Gelegenheit vñ bestigung diser stat was felsig mit dryfeltiger mawr bewaret. irwendig an wassern überflüssig. vñ außsen ganz trucken vñ mit einē grabē auß steyn gehawen el. schuh tieff. vñ. ij. l. weit vmfangen. von dem darauff gehawen stein warden die zinnē vñ mawr des allerlöblichsten tempels aufgeführt. dise vor allen steten des aufgangs weytberumbtist stat was gepawet auff zwey pūhel mit einē tal vnder schide. als vil nro der ein pūhel höher was souil was auch die stat erhebtter vñ nach der leng gerichter. der ander pūhel hieß dauids castell. vñ hielt die vudern stat. vñ was allenthalb mider. das tal in der mitte gehöret zu Syloā dem süßen brunnen. dise stat was mit vleis dauids salomonis vñ anderer kōnig fasselt kreftiglich gezeit. Agrippa het auch einē tayl der stat zugegeben vñ eingefangen. daß von zunemung der menig schlich sie vñ weil zu weil für die mawr herauß. die selb zugab hieß die newstat. vñ die ganz stat was in irn vmbkreis. xxxij. achteyl einer meyl weyt. vñ wie wunderperlich die ganz stat was so was doch die drit mawer wñ derperlicher der ubertreffenlichkeit halb des thurns gemitternacht vñ midergang in einem winckel steende. ab dem arabia vñ das meer bis an die art oder gegent der hebreyschen gesehen mocht werden. vñ was sunst vil köstlichkeit von gleissenden marmor steinē vñ an gepewen des kōnigliche sals vñ anders. Aber der tod cristi hat dise stat gehayliget. daß da ist der tempel seiner lere. die stat seines bitteren leidē vnserer erlösung. das grab seines allerheiligsten leibs. der berg seiner auffart zu himel. von dannen er widerkūftig ist zu gericht. Jē alda hat der herr die vngeleren armen fischer mit irn anglū vñ negen kayser vñ kōnig zefahē außertoren. plinde erleycht. auffserige geraynigt. gichtbrüchig auffgericht. die todte erweckt. vñ vil andre götliche wunderzaychē geübt. vñ also das die werlt zu erkantnuß des liechts der warheit vñ aller tugend angewisen.

Příloha 6 – Schedelova kronika